บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดทำดรรชนีวารสารของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา โดยแบ่งเป็น 5 หัวข้อ ดังนี้

1. วารสารและดรรชนีวารสาร
2. คอมพิวเตอร์กับการจัดทำดรรชนีวารสาร
3. ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด
4. ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านการให้บริการวารสาร
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วารสารและดรรชนีวารสาร

1. **ความหมายของวารสาร** มีผู้ให้ความหมายของวารสารดังต่อไปนี้

สีรุ้ง พลธานี (2542, หน้า 84) ให้ความหมายของวารสารไว้ว่า วารสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีการตีพิมพ์ออกเป็นระยะต่อเนื่องกันมีกำหนดออกแน่นอนมีบทความและเรื่องราวต่าง ๆ หลายเรื่องรวมอยู่ในฉบับเดียวกัน เขียนโดยผู้เขียนหลายคนบางเรื่องจบในตอน บางเรื่องหลายตอนจบ นับได้ว่าวารสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่ทันสมัยประเภทหนึ่ง เพราะนำเสนอบทความสาขาวิชาต่าง ๆ ผลการค้นคว้าวิจัยใหม่ ๆ ทั้งเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและเป็นแหล่งวิชาการที่สำคัญ

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ (2542, หน้า 37-38) ให้ความหมายของวารสารคือ สิ่งพิมพ์ต่อเนื่องที่กำหนดเผยแพร่เป็นรายประจำที่มิใช่รายวัน มักเป็นสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับวิชาการ หรือวิทยาการด้านใดด้านหนึ่ง วารสารส่วนใหญ่มักจะจัดทำโดยสถาบัน กลุ่มบุคคล หรือส่วนราชการที่ต้องการเสริมความรู้ในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง

คณะอาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (2544, หน้า 23) ให้ความหมายของวารสารไว้ว่า วารสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่ให้ข้อมูลที่มีเนื้อหาทันสมัย ทันเหตุการณ์ จัดพิมพ์อย่างต่อเนื่อง มีหมายเลขเรียงลำดับ กำหนดออกแน่นอน เช่น รายสัปดาห์ รายปักษ์ รายเดือน ราย 2 เดือน ฯลฯ เนื้อหาภายในวารสารประกอบไปด้วยบทความต่าง ๆ วารสารที่มีให้บริการในห้องสมุดมี 3 ประเภทคือ

1. วารสารวิชาการ (journal) เป็นวารสารที่ประกอบด้วยบทความวิชาการสาขาใด

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

สาขาหนึ่ง ได้แก่ สาขาการศึกษา สาขาวิศวกรรมศาสตร์ ฯลฯ วารสารประเภทนี้เช่น วารสารการศึกษา วารสารการศึกษาแห่งชาติ วิศวกรรมสาร มก.วิศวสารลาดกระบัง วิศวอุตสาหกรรม เป็นต้น

2. วารสารเชิงวิจารณ์หรือวารสารปริทัศน์ (review journal) เป็นวารสารที่ประกอบด้วยบทความเชิงวิเคราะห์วิจารณ์ สรุปข่าว ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ความคิดเห็น ตลอดจนได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เช่น วารสารสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ วารสารมติชนสุดสัปดาห์ เป็นต้น

3. วารสารทั่วไปหรือนิตยสาร (general magazine) เป็นวารสารที่ประกอบไปด้วยบทความสรุปข่าว เรื่องสั้น นวนิยาย ทั้งที่เป็นตอนเดียวจบและจบในหลายตอนต่อเนื่องกัน หลายฉบับมีเนื้อหาหลากหลาย และมีผู้เขียนหลายคน ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ความเพลิดเพลิน เช่น วารสารใกล้หมอ วารสารดิฉัน วารสารหมอชาวบ้าน เป็นต้น

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า วารสารหมายถึงสิ่งพิมพ์ต่อเนื่องประเภทหนึ่งที่มีระยะเวลากำหนดออกอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งวารสารที่มีให้บริการในห้องสมุดมี 3 ประเภท คือวารสารวิชาการ เนื้อหาประกอบไปด้วยบทความวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่ง วารสารเชิงวิชาการ เนื้อหาประกอบไปด้วยบทความเชิงวิจารณ์ สรุปข่าวสารต่าง ๆ และวารสารทั่วไปหรือนิตยสารเนื้อหาประกอบไปด้วยบทความสรุปข่าว เรื่องสั้น นวนิยายทั้งที่เป็นตอนเดียวจบและจบในหลายตอนต่อเนื่อง วารสารจึงจัดเป็นทรัพยากรสารสนเทศที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ใช้ห้องสมุด ทั้งนี้เพราะวารสารเป็นแหล่งข้อมูลที่มีเนื้อหาทันสมัยเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เสนอความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ข่าวสาร สถานการณ์ปัจจุบัน ผู้ใช้สามารถติดตามข่าวสารและความรู้ใหม่ ๆ ได้เสมอ

2. **ความหมายของดรรชนีวารสาร** มีผู้ให้ความหมายของดรรชนีวารสารดังต่อไปนี้

ทิพย์วัลย์ ตุลยะสุข (2540, หน้า 45) ให้ความหมายของดรรชนีวารสารไว้ว่า เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้ใช้เข้าถึงข้อมูลในรูปแบบของบทความวารสารในเรื่องที่เหมือนหรือใกล้เคียงกัน ซึ่งจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบในรูปแบบของฐานข้อมูลต่าง ๆ เช่นในห้องสมุด หรือในฐานข้อมูลบรรณานุกรม เป็นต้น

สีรุ้ง พลธานี (2542, หน้า 84) ให้ความหมายของดรรชนีวารสารไว้ว่า เป็นหัวเรื่อง หรือศัพท์ดรรชนีและรายละเอียดทางบรรณานุกรมของบทความในวารสารซึ่งแต่ละรายการประกอบด้วย ชื่อผู้เขียนบทความ ชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ หรือเล่มที่ เดือนปี เลขหน้า ที่ปรากฏบทความนั้น ๆ ดรรชนีวารสารที่ตีพิมพ์ออกจำหน่ายหรือเผยแพร่ จะจัดเรียงตามลำดับ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

อักษรชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง หรือหัวเรื่อง ดรรชนีวารสารที่จัดพิมพ์อย่างสม่ำเสมอ และครอบคลุมในแต่ละสาขาวิชาหรือหลาย ๆ สาขาวิชานั้น ส่วนใหญ่จัดทำโดยชาวต่างประเทศหรือบริษัทของต่างประเทศ โดยรวบรวมเฉพาะรายการบรรณานุกรมหรือรวมทั้งสาระสังเขปและฉบับเต็มของบทความที่ลงพิมพ์ในวารสารภาษาต่างประเทศที่คัดเลือกในแต่ละ กลุ่มวิชา / สาขาวิชา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ

อุทัย ทุติยะโพธิ (2537, หน้า 12) ให้ความหมายของดรรชนีวารสารสอดคล้องกัน คือ ดรรชนีวารสารเป็นรายชื่อบทความในวารสาร แต่ละรายการประกอบด้วย ชื่อผู้เขียนบทความ ชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ หรือเล่มที่ เดือน ปี เลขหน้าที่มีบทความนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุปจากความหมายข้างต้น ดรรชนีวารสารหมายถึง เครื่องมือที่ทำขึ้นอย่างมีระบบเพื่อช่วยค้นหาเรื่องราว หรือบทความที่ต้องการจากวารสาร แต่ละรายการประกอบด้วย ชื่อผู้เขียนบทความ ชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ หรือ เล่มที่ เดือน ปี เลขหน้าที่มีบทความนั้น ๆ เพื่อช่วยให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงเนื้อหาของบทความวารสารได้อย่างรวดเร็ว

3. ประโยชน์ของดรรชนีวารสาร

ดรรชนีวารสารเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้ใช้เข้าถึงข้อมูลในรูปแบบบทความวารสารในเรื่องที่เหมือน หรือใกล้เคียงกัน ซึ่งจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบในรูปแบบของฐานข้อมูลต่าง ๆ เช่น ในห้องสมุดหรือในฐานข้อมูลบรรณานุกรม เป็นต้น (ทิพย์วัลย์ ตุลยะสุข, 2540, หน้า 45) และยังช่วยอำนวยประโยชน์ในแง่ต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ช่วยให้ทราบว่ามีบทความที่ต้องการอยู่ในวารสารฉบับใด

3.2 ให้รายละเอียดทางบรรณานุกรมของบทความ

3.3 ช่วยให้รวบรวมบทความเฉพาะเรื่อง หรือเฉพาะบุคคลได้อย่างครบถ้วนในเวลาอันรวดเร็ว

3.4 ช่วยในการตัดสินใจเลือกอ่านบทความจากวารสารที่มีอยู่อย่างมากมาย ในกรณีที่เป็นดรรชนีซึ่งมีหัวเรื่องและสาระสังเขปด้วย

3.5 ช่วยในการตอบคำถามของบรรณารักษ์ที่ทำหน้าที่ให้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532, หน้า 219)

จะเห็นได้ว่าดรรชนีวารสารช่วยให้การสืบค้นข้อมูลสารสนเทศจากบทความวารสารต่าง ๆ เป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็วประหยัดเวลาและแรงงาน คือช่วยให้ผู้ใช้ค้นเรื่องได้ตรงประเด็นยิ่งขึ้น ถ้าไม่มีดรรชนีวารสาร การค้นหาบทความที่ต้องการอ่านหรือเรื่องที่สนใจไม่ทันตามระยะเวลาที่ต้องการ ดังนั้นจึงมีการจัดทำดรรชนีวารสารเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

4. ภาษาของดรรชนีวารสาร

ภาษาของดรรชนีคือ ภาษาที่ใช้อธิบายเรื่องหรือคุณลักษณะอื่น ๆ ของข้อมูลหรือเอกสารที่นำมาทำดร่รชนี ภาษาดรรชนีเป็นคำสำหรับเรียกคำศัพท์ทุกประเภท ภาษาดรรชนีแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ ศัพท์ควบคุม (controlled vocabulary หรือ controlled language) และศัพท์อิสระหรือภาษาธรรมชาติ (uncontrolled vocabulary หรือ natural language)

4.1 ศัพท์ควบคุม (controlled vocabulary หรือ controlled language) คือการทำดรรชนีโดยใช้ศัพท์ที่กำหนดขึ้นอย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงในการทำดรรชนี เมื่อสืบค้นข้อมูลสารสนเทศจะสามารถสืบค้นได้เรื่องที่ตรงกับความต้องการ โดยไม่มีเรื่องอื่นมาปะปน ศัพท์ควบคุมมีการใช้คำ วลี เช่น หัวเรื่อง ศัพท์สัมพันธ์ ตลอดจนสัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดหมู่ต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เอกสารที่อยู่ในลักษณะวิชาเดียวกัน หรือมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันต้องแยกกันอยู่ภายใต้หัวเรื่องต่าง ๆ (วลัยพร เหมะรัชตะ, 2533, หน้า 756-797)

จะเห็นได้ว่าการทำดรรชนีประเภทนี้ต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ในการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อคัดเลือกคำศัพท์ดรรชนีให้สอดคล้องกับเนื้อหาของเอกสารนั้น ๆ และผู้จัดทำดรรชนีจะต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาของเอกสารและรายการคำศัพท์ในภาษาดรรชนีที่ใช้

ประเภทของศัพท์ควบคุมที่ใช้กันอย่างแพร่หลายมี 2 ลักษณะ คือ

4.1.1 หัวเรื่อง (subject heading) เป็นคำหรือวลี ที่กำหนดขึ้นใช้เพื่อบอกเนื้อหาสำคัญของหนังสือ เอกสารหรือวัสดุประเภทต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาอย่างเดียวกัน คือ จะเป็นคำที่สั้นกะทัดรัด ครอบคลุมเนื้อหา มีลักษณะเป็นคำนามคำเดียวหรือคำนามสองคำขึ้นไป หัวเรื่องประกอบด้วยหัวเรื่องใหญ่และหัวเรื่องย่อยใช้เครื่องหมาย – คั่นกลาง โดยหัวเรื่องใหญ่ใช้แทนเนื้อเรื่องของหนังสืออย่างกว้างๆ และหัวเรื่องย่อยใช้กำหนดขอบเขตหรือความหมายที่เฉพาะเจาะจง

4.1.2 ศัพท์สัมพันธ์ (thesaurus) หมายถึงศัพท์ที่รวบรวมใช้เป็นหัวเรื่อง ในการจัดระบบสารสนเทศ เป็นศัพท์ที่รวบรวมจากเอกสารและศัพท์ที่นักวิชาการใช้หรือบัญญัติขึ้น ลักษณะของศัพท์สัมพันธ์จะเป็นคำนามหรือวลีแสดงเนื้อหาของเอกสาร ส่วนใหญ่ใช้คำเต็มสำหรับคำย่อยหรืออักษรย่อยไม่ใช้บุพบท (-) เครื่องหมายวรรคตอน โครงสร้างของศัพท์สัมพันธ์จะแสดงความสัมพันธ์ในระดับต่าง ๆ เริ่มจากศัพท์ที่มีความหมายกว้างสัมพันธ์กับศัพท์ที่มีความหมายแคบ โดยใช้สัญลักษณ์ ดังต่อไปนี้

BT (broader term)	สำหรับศัพท์ที่มีความหมายกว้างกว่า
NT (narrower term)	สำหรับศัพท์ที่มีความหมายแคบกว่า

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

RT (related term) สำหรับศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวข้องกัน

TT (top term) สำหรับศัพท์ที่มีความหมายกว้างและสูงสุด

SN (scope notes) สำหรับอธิบายความหมายที่ใช้ในศัพท์สัมพันธ์

USE สำหรับโยงคำที่ใช้ในเอกสารไปยังศัพท์บังคับ

UF (used for) หมายถึงใช้ศัพท์ควบคุมแทน

4.2 ศัพท์อิสระหรือภาษาธรรมชาติ บางครั้งเรียกว่า ระบบภาษาอิสระ เป็นการกำหนดคำดรรชนี โดยใช้ภาษาที่ปรากฏในเอกสารอาจอยู่ในส่วนชื่อเรื่อง สาระสังเขป และเนื้อหาส่วนอื่น ๆ ของเอกสาร

จะเห็นได้ว่าดรรชนีที่กำหนดด้วยศัพท์อิสระจึงเป็นคำที่เฉพาะเจาะจง เพราะใช้วิธีเลือกคำจากเอกสาร ไม่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญมากนักเพราะสามารถใช้คำที่ปรากฏในเอกสารเป็นคำสำคัญ ทำให้สามารถจัดทำได้อย่างรวดเร็วและประหยัดเวลาและแรงงาน

5. ประเภทของดรรชนีวารสาร

การจัดประเภทของดรรชนีวารสาร โดยยึดถือวิธีทำเป็นหลัก แบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

5.1 ดรรชนีผู้แต่ง หมายถึง ดรรชนีที่เรียงลำดับรายการดรรชนี โดยถือชื่อผู้แต่งเป็นหลัก คำว่าผู้แต่งนี้อาจเป็นชื่อผู้แต่งที่เป็นบุคคล หรือผู้แต่งที่เป็นนิติบุคคล ซึ่งเป็นเจ้าของงานเขียนนั้น

5.1.1 ดรรชนีผู้แต่งที่เป็นบุคคลอาจเป็นชื่อจริงหรือนามแฝงก็ได้ ถ้าเป็นชาวไทยการเรียงลำดับอักษรจะถือชื่อต้นเป็นหลัก แต่ถ้าเป็นชาวต่างชาติ การเรียงรายการในดรรชนีจะเรียงตามลำดับอักษรตัวแรกของชื่อสกุลผู้แต่ง

5.1.2 ดรรชนีผู้แต่งที่เป็นนิติบุคคล คือสถาบันหรือหน่วยงานอาจเป็นมหาวิทยาลัย สมาคมวิชาชีพ องค์การ หรือบริษัทต่าง ๆ ซึ่งเป็นเจ้าของงานเขียนนั้น

การเรียงลำดับของรายการดรรชนีผู้แต่งที่เป็นนิติบุคคล จะเรียงตามลำดับอักษรของหน่วยงานนั้น ดรรชนีผู้แต่งประเภทนี้นอกจากจะช่วยให้ทราบว่าหน่วยงานอะไรจัดพิมพ์เผยแพร่งานเขียนอะไรไว้บ้างแล้ว ยังสามารถใช้ค้นหางานในสาขาวิชาเฉพาะได้

ตัวอย่างจากบัตรรายการ

ดรรชนีผู้แต่งที่เป็นบุคคล

ภิญโญ สาธร.

ภิญโญ สาธร. "การบริหารกับการประชาสัมพันธ์". *สภาการศึกษาแห่งชาติ* 6:10 (พฤษภาคม 2515) : 1-9

จาระไน แกลโกศล.

จาระไน แกลโกศล. "เป็นนักประชาสัมพันธ์ควรรู้อะไรบ้าง". *การศึกษาแห่งชาติ* 18 : 5 (มิถุนายน-กรกฎาคม 2527) 32-36

ดรรชนีผู้แต่งที่เป็นนิติบุคคล

กรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและพลังงาน.

กรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและพลังงาน. "สีธรรมชาติ". *อาหาร* 17 : 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2530) : 189-192

กรมวิชาการเกษตร.

กรมวิชาการเกษตร. "ขั้นตอนการส่งออกผักและผลไม้สด". *เคหการเกษตร* 26 : 6 (มิถุนายน 2544) 38

5.2 ดรรชนีชื่อเรื่อง หมายถึง ดรรชนีที่มีการเรียงลำดับรายการดรรชนี โดยถือชื่อเรื่องเป็นหลัก ใช้ค้นงานเขียนที่ผู้ค้นไม่ทราบชื่อผู้แต่ง แต่ทราบชื่อเรื่องของบทความวารสาร ดรรชนีชื่อเรื่องจะช่วยให้ทราบว่าชื่อเรื่องที่ผู้ใช้ต้องการจะหาอ่านได้จากวารสารใด

ตัวอย่างจากบัตรรายการ

ดรรชนีชื่อเรื่อง

สีธรรมชาติ.

กรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและพลังงาน. "สีธรรมชาติ". *อาหาร* 17 : 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2530) : 189-192

ขั้นตอนการส่งออกผักและผลไม้สด.

กรมวิชาการเกษตร. "ขั้นตอนการส่งออกผักและผลไม้สด". *เคหการเกษตร* 26 : 6 (มิถุนายน 2544) 38

5.3 ดรรชนีหัวเรื่อง คือ ดรรชนีที่ใช้คำหรือวลีที่มีผู้กำหนดไว้ก่อนแล้ว คือใช้คำศัพท์ควบคุมเป็นหัวเรื่อง เมื่อจัดเรียงลำดับรายการดรรชนีแล้ว งานที่อยู่ในลักษณะวิชาเดียวกันหรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันจะอยู่รวมกันภายใต้หัวเรื่องเดียวกัน และคำหรือวลีที่เลือกใช้เป็นหัวเรื่องจะแสดงให้ผู้ค้นหาสารสนเทศทราบแน่ชัดว่าเรื่องที่ปรากฏเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร ในสาขาวิชาใดและในลักษณะเช่นใด ดรรชนีแบบนี้เป็นวิธีการผสมแบบการจัดประเภทหมวดหมู่ตามลักษณะวิชาเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้ที่มีความต้องการแตกต่างกัน โดยการควบคุมการใช้หัวเรื่องตามลักษณะวิชา ควบคุมจำนวนหัวเรื่องที่จะใช้ในงานแต่ละชิ้น และควบคุมการใช้ภาษาที่จะใช้เป็นหัวเรื่องช่วยให้ผู้ใช้ค้นหางานเขียนที่ต้องการได้อย่างรวดเร็วตรงกับความต้องการ ดรรชนีหัวเรื่องนี้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ผู้จัดทำดรรชนี ซึ่งก็คือผู้ที่ให้หัวเรื่องนั้น จะต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ 2 ประการที่สำคัญ คือ ความต้องการ หรือความสนใจ และลักษณะวิชาของงานเขียนที่วิเคราะห์ ตลอดจนภาษาที่คิดว่าผู้ใช้จะเลือกใช้เป็นคำสืบค้นสารสนเทศนั้น

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว จำเป็นต้องมีการกำหนดรายการหัวเรื่องไว้ก่อน และเมื่อวิเคราะห์งานเขียนแล้วก็จะกำหนดไว้ในใจว่างานเขียนนั้นเกี่ยวกับเรื่องอะไรแล้วจึงตรวจดูรายการหัวเรื่องที่มีผู้กำหนดไว้แล้วนั้น เพื่อพิจารณาว่าจะเลือกหัวเรื่องใดในรายการเป็นหัวเรื่องของรายการดรรชนีของงานที่กำลังทำดรรชนีนั้น เพื่อให้หัวเรื่องที่เลือกสามารถแสดงให้ผู้ใช้ทราบได้ทันทีว่างานเขียนนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร

ตัวอย่างจากบัตรรายการ

ดรรชนีหัวเรื่อง

การบริหาร

ภิญโญ สาธร. "การบริหารกับการประชาสัมพันธ์". *สภาการศึกษาแห่งชาติ* 6 : 10 (พฤษภาคม 2515) : 1 - 9.

การประชาสัมพันธ์

จาระไน แกลโกศล. "เป็นนักประชาสัมพันธ์ควรรู้อะไรบ้าง" . *การศึกษาแห่งชาติ* 18 : 5 (มิถุนายน – กรกฎาคม 2527) : 32 – 36.

การพัฒนาเศรษฐกิจ

ชัตติยา กรรณสูต. "การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย". *การศึกษาแห่งชาติ* 15 : 3 (กุมภาพันธ์ – มีนาคม 2524) : 1 – 15.

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า **การบริหาร การประชาสัมพันธ์** และ **การพัฒนาเศรษฐกิจ** เป็นหัวเรื่อง ภายใต้แต่ละหัวเรื่องมีรายการทางบรรณานุกรมของบทความที่เขียนเกี่ยวกับหัวเรื่องดังกล่าว เช่น ภายใต้หัวเรื่องการบริหารมีชื่อผู้เขียนบทความพร้อมรายการทางบรรณานุกรมเรียงลำดับอักษรภายใต้ชื่อผู้เขียน รายการแรกแสดงให้ทราบว่า ภิญโญ สาธร เขียนบทความเรื่อง "การบริหารกับการประชาสัมพันธ์" ลงพิมพ์ในวารสาร สภาการศึกษาแห่งชาติ ปีที่ 6 ฉบับที่ 10 เดือนพฤศจิกายน 2515 หน้า 1 – 9 (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532, หน้า 219-225)

ปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้มีดรรชนีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อสร้างตัวแทนของเอกสารที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้ในการสืบค้นข้อมูลสารสนเทศที่ต้องการได้โดยสะดวก รวดเร็ว ดังตัวอย่างจากฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด (OPAC)

บูรพา มหาวิทยาลัย Burapha University

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ประกอบไปด้วยรายการดรรชนีวารสาร ซึ่งให้รายละเอียดทางบรรณานุกรมของบทความวารสาร ซึ่งประกอบด้วย ผู้แต่ง ชื่อบทความวารสาร และแหล่งข้อมูลของบทความวารสาร คือชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และเลขหน้า รวมทั้งสถานที่ติดต่อขอใช้บริการดังตัวอย่าง ภาพที่ 1

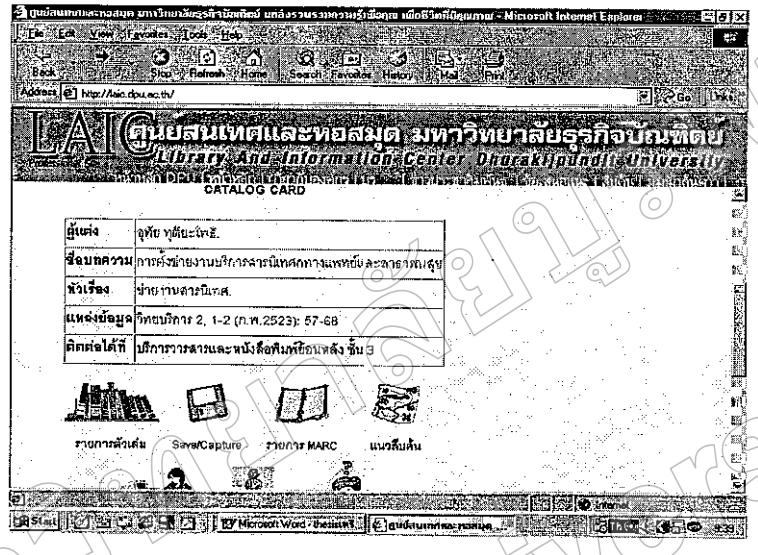

ภาพที่ 1 รายการดรรชนีวารสารภาษาไทยจากฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด (OPAC)

จะเห็นได้ว่าฐานข้อมูลดรรชนีวารสารจะจัดแยกตามประเภทของดรรชนี แยกเป็นดรรชนีผู้แต่งที่เป็นบุคคล ดรรชนีผู้แต่งที่เป็นนิติบุคคล ดรรชนีชื่อเรื่อง ดรรชนีหัวเรื่อง โดยแต่ละประเภทจัดเรียงตามลำดับอักษร เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการค้นหาข้อมูลสารสนเทศที่ต้องการได้ทันตามเวลา ดังตัวอย่าง ภาพที่ 2 – ภาพที่ 5

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ภาพที่ 2 ตรรชนีผู้แต่งจากฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด (OPAC)

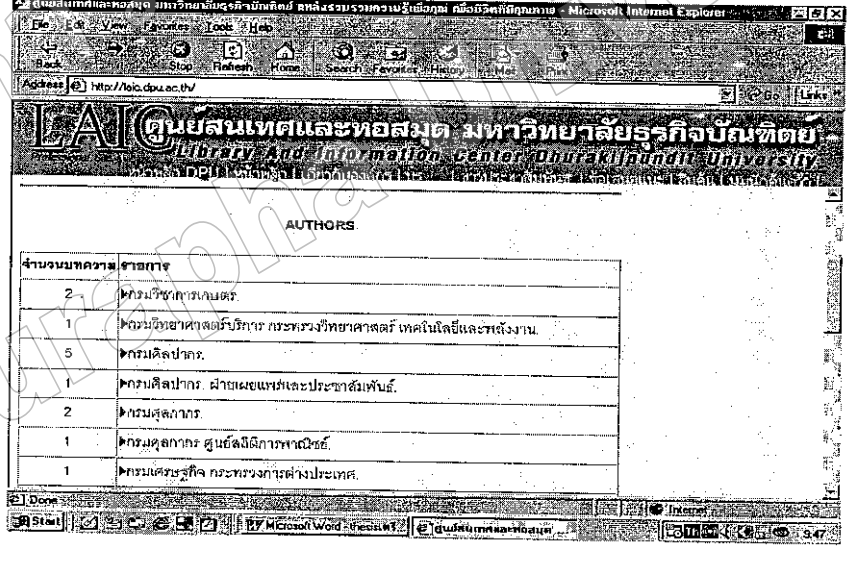

ภาพที่ 3 ตรรชนีผู้แต่งที่เป็นนิติบุคคลจากฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด (OPAC)

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

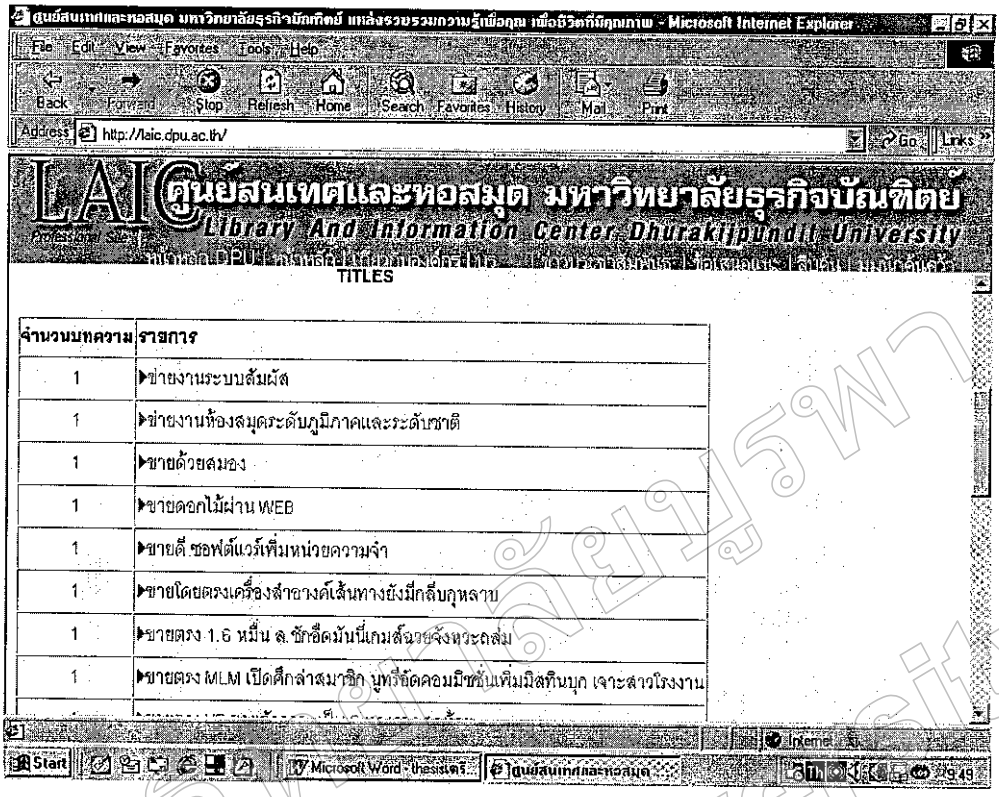

ภาพที่ 4 ตรรชนีชื่อเรื่องจากฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด (OPAC)

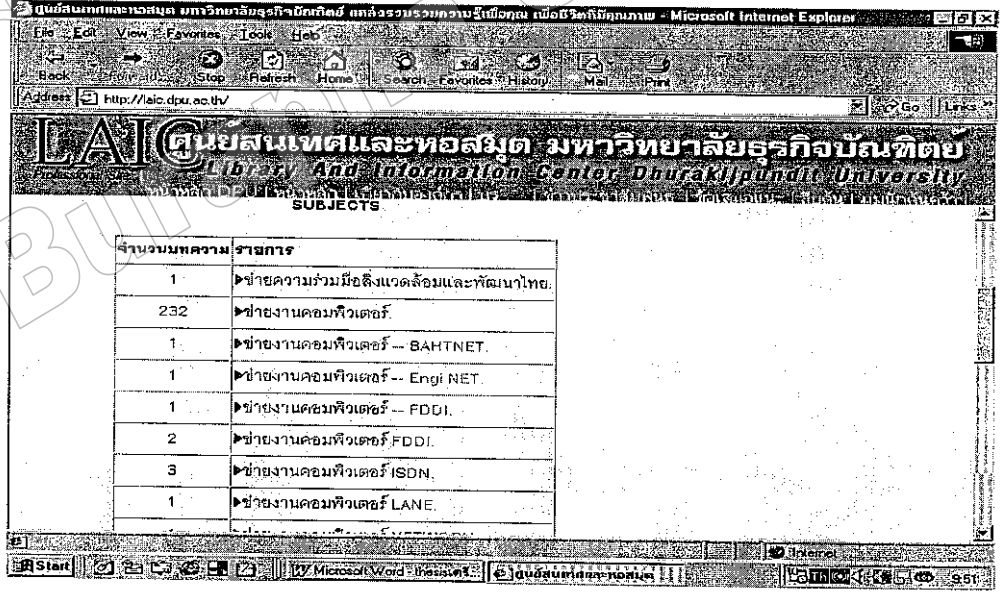

ภาพที่ 5 ตรรชนีหัวเรื่องจากฐานทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด (OPAC)

กล่าวโดยสรุป การจัดทำดรรชนีวารสารต้องอาศัยทั้งความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ ในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม โดยทั่วไปการจัดทำดรรชนีวารสารมี 3 ชนิด คือ บัตรดรรชนี วารสารดรรชนี และหนังสือดรรชนี และปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้มีดรรชนีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อสร้างตัวแทนของเอกสารที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้ในการสืบค้นสารสนเทศที่ต้องการได้โดยสะดวกและรวดเร็ว ผู้จัดทำดรรชนีวารสารควรเข้าใจจุดมุ่งหมายและหน้าที่ของดรรชนี ตลอดจนองค์ประกอบที่สำคัญที่จะต้องพิจารณาในการดำเนินงาน ซึ่งต้องอาศัยทั้งความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกใช้คำแทนความหมายของเนื้อหาเอกสารอย่างเหมาะสม คำดรรชนีที่กำหนดขึ้นจึงจะมีคุณภาพและใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. การจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทยตามสาขาวิชา

ดรรชนีวารสารไทยที่จัดทำโดยคนไทยหรือสถาบันในประเทศไทยในสาขาวิชาต่าง ๆ นั้นมีน้อยมาก ดรรชนีวารสารตามสาขาที่จัดทำขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยได้แก่ *ดรรชนีกฎหมาย* จัดทำโดย หลวงราชภัณฑ์ โภคากร ระหว่างปี พ.ศ. 2398-2467 *สารบาญกฎหมายของอัยการ-สารบาญกฎหมายไทย* โดย เสถียรลายลักษณ์ *ดรรชนีราชกิจจานุเบกษา* โดยห้องสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ *ดรรชนีนิตยสารไทย* จัดทำโดยหน่วยศึกษานิเทศก์กรมการฝึกหัดครู ในปี พ.ศ. 2500 ในเวลาต่อมาเปลี่ยนเป็นคู่มือค้นนิตยสารไทย (สีรุ้ง พลธานี, 2542, หน้า 84)

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่ดำเนินการจัดทำดรรชนีวารสารตามสาขาวิชา ได้แก่ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้จัดทำดรรชนีวารสารไทยสาขาสังคมศาสตร์และพิมพ์เผยแพร่เมื่อปี พ.ศ. 2503 และยังได้จัดทำดรรชนีหนังสือพิมพ์ไทยเริ่มจัดทำเมื่อปี พ.ศ. 2511 กองห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหิดล จัดทำดรรชนีวารสารการแพทย์ไทย (Thai Index Medicus) เล่มที่ 1 มีรายชื่อวารสาร 1 รายการคือ จดหมายเหตุทางแพทย์ ของแพทย์สมาคมแห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2461-2520 จัดพิมพ์โดยโครงการตำราศิริราช เมื่อ พ.ศ. 2525 เล่มที่ 2 จัดทำโดยสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยมหิดล มีวารสารทางแพทย์และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง รวม 26 รายการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2491-2526 จัดพิมพ์โดยโครงการตำราศิริราช เมื่อปี พ.ศ. 2532 แบ่งออกเป็น 2 ภาค ภาคที่ 1 เป็นดรรชนีผู้แต่ง และภาคที่ 2 เป็นดรรชนีหัวเรื่องมีประมาณ 19,900 รายการ ต่อมาหอสมุดคณะแพทย์ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดทำฐานข้อมูลดรรชนีวารสารภาษาไทยทางการแพทย์ (JDEX) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2461 – ปัจจุบัน รวม 74 รายการ จำนวนข้อมูลที่ให้บริการมี 30,000 บทความ ข้อมูลที่ค้นได้ คือชื่อผู้เขียนบทความ ชื่อบทความ คำทุกคำในบทความ หัวเรื่องเฉพาะวิชา ชื่อวารสาร ปีที่พิมพ์ และสาระสังเขปทั้งที่เป็นภาษาไทย และ

ภาษาอังกฤษ (อุทัย ทุติยะโพธิ, 2537, หน้า 11-33)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการจัดทำดรรชนีวารสารในประเทศไทยตามสาขาวิชามีการจัดทำเฉพาะในบางสาขาวิชาเท่านั้นไม่ครอบคลุมทุกสาขาวิชาที่มีในห้องสมุด จึงไม่อาจตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างสมบูรณ์ ห้องสมุดแทบทุกแห่งจึงจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทยไว้ให้บริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุดของตน โดยจัดทำไว้ในรูปบัตรรายการเรียกว่า บัตรดรรชนีวารสาร (periodical index card) ซึ่งในระยะแรกเป็นลักษณะต่างคนต่างทำเพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

7. สภาพและปัญหาในการจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทย

การจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทย มีสภาพและปัญหาในการปฏิบัติงานทั้งในด้านการปฏิบัติงานของห้องสมุดเฉพาะแห่ง และในด้านของความร่วมมือระหว่างห้องสมุดในประเด็นดังต่อไปนี้

7.1 การกำหนดหัวเรื่องยังมีความหลากหลาย เนื่องมาจากคู่มือที่ใช้ให้หัวเรื่องแตกต่างกัน และบางหน่วยงานมีการแปลศัพท์เฉพาะ และกำหนดหัวเรื่องเพิ่มเติมการให้หัวเรื่องจึงแตกต่างกัน (สุวันนา ทองสีสุขใส, 2537, หน้า 46)

7.2 นโยบายการจัดทำดรรชนีวารสารแตกต่างกัน ได้แก่ความครอบคลุมและความละเอียดสมบูรณ์ (exhaustivity *) และปริมาณของศัพท์ดรรชนี (density of indexing **) ทำให้บทความที่นำมาจัดทำดรรชนีจากวารสารรายการเดียวกันมีจำนวนไม่เท่ากัน (Lancaster, 1991, หน้า 60 อ้างถึงใน ทิพย์วัลย์ ตุลยะสุข, 2540, หน้า 47)

7.3 ปัจจัยและข้อจำกัดทางด้านจำนวนบุคลากร และอุปกรณ์ ตลอดจนขั้นตอนการทำงานของแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน อาจทำให้ไม่สามารถทำดรรชนีวารสารได้ทันตามกำหนด (สุวันนา ทองสีสุขใส, 2537, หน้า 46)

---

* จำนวนเรื่องหรือแนวความคิดในเอกสารที่นำมากำหนดดรรชนี ซึ่งเป็นการกำหนดอย่างลึกซึ้ง โดยกำหนดดรรชนีให้ทุกประเด็นของเอกสาร ตรงข้ามกับการทำดรรชนีแบบสรุป ที่เลือกเฉพาะประเด็นสำคัญของเอกสาร

** เป็นการวัดค่าเฉลี่ยของจำนวนศัพท์ดรรชนี เพื่อแทนเนื้อหาของเอกสารแต่ละรายการ ปริมาณของศัพท์ดรรชนีมีความสัมพันธ์กับความละเอียดสมบูรณ์ คือสามารถใช้ปริมาณของศัพท์ดรรชนีไปประมาณค่าของความละเอียดสมบูรณ์ได้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

7.4 ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งอาจมีความร่วมมือระหว่างกัน โดยการแบ่งรายชื่อวารสารให้แต่ละห้องสมุดรับผิดชอบ โดยพิจารณาจาก สาขาวิชาของวารสารที่แตกต่างกัน ความถี่ในการจัดพิมพ์ จำนวนบทความวิชาการที่จัดพิมพ์ในแต่ละฉบับ (สุวันนา ทองสีสุขใส, 2537, หน้า 46)

7.5 ห้องสมุดส่วนใหญ่มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารงานวารสารทำให้สายงานและลักษณะงานวารสาร มีการกระจายการทำงาน เช่น การทำดรรชนีวารสารรวมกับงานวิเคราะห์ทรัพยากร และการบริการวารสารรวมกับงานบริการ จึงทำให้งานจัดทำดรรชนีวารสารล่าช้าไม่เสร็จตรงตามกำหนด

7.6 ความถูกต้องในการจัดทำดรรชนีวารสาร เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่แสดงถึงประสิทธิภาพของระบบการสืบค้นข้อมูลสารสนเทศ ความล้มเหลวในการสืบค้น เนื่องมาจากดรรชนีขาดความถูกต้องมีสาเหตุคือ ประเด็นสำคัญในเอกสารไม่ได้รับการกำหนดให้เป็นคำศัพท์ดรรชนี ทำให้ผู้ใช้ไม่สามารถสืบค้นเอกสารได้ตรงกับความต้องการได้ครบถ้วน และ การกำหนดศัพท์ดรรชนีไม่ตรงกับเนื้อหาของเอกสาร คือใช้คำศัพท์ไม่ชัดเจน ทำให้ผลการสืบค้นที่ตรงกับความต้องการได้น้อย (Borko and Bernier, 1978, p. 41 อ้างถึงใน ทิพย์วัลย์ ตุลยะสุข, 2540, หน้า 46)

7.7 ความคงที่ การขาดความคงที่ในการจัดทำดรรชนีวารสารทำให้จำนวนผลลัพธ์ที่ได้จากการสืบค้น และผลลัพธ์ที่ตรงกับความต้องการ คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ผู้จัดทำดรรชนีวารสาร ต้องมีเครื่องมือที่ใช้ประกอบการจัดทำดรรชนี อาทิเช่น บัญชีควบคุมศัพท์ พจนานุกรมศัพท์เฉพาะวิชา เป็นต้น (ทิพย์วัลย์ ตุลยะสุข, 2540, หน้า 47)

จากข้อความข้างต้นพอสรุปได้ดังนี้ สภาพและปัญหาที่ประสบในการจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทยเกิดขึ้น เนื่องจากห้องสมุดแต่ละแห่งจัดทำดรรชนีวารสารกันหลากหลายรูปแบบ เพราะคู่มือที่ใช้ในการให้หัวเรื่องแตกต่างกัน นโยบายในการจัดทำดรรชนีวารสารก็แตกต่างกันไป รวมทั้งปัจจัยและข้อจำกัดทางด้านจำนวนบุคลากร อุปกรณ์ และขั้นตอนการปฏิบัติงานของแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน อาจเป็นเพราะห้องสมุดส่วนใหญ่มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารงานวารสาร มีการกระจัดกระจายการทำงาน เช่น การจัดทำดรรชนีวารสารรวมกับงานวิเคราะห์ทรัพยากร การบริการวารสารรวมกับงานบริการเป็นต้น จึงทำให้งานจัดทำดรรชนีวารสารล่าช้าไม่เสร็จตามกำหนดเวลา อย่างไรก็ตามไม่ว่าผู้จัดทำดรรชนีวารสารจะอยู่ในสภาพการณ์เช่นใด ก็จะต้องคำนึงถึงนโยบาย ความถูกต้อง และความคงที่ในการจัดทำดรรชนีวารสาร เพื่อที่จะได้ดรรชนีวารสารที่มีคุณภาพและคลอบคลุมเนื้อหาของเอกสารนั้น ๆ

คอมพิวเตอร์กับงานดรรชนีวารสาร

การนำคอมพิวเตอร์มาใช้กับงานดรรชนีวารสาร คอมพิวเตอร์ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยเป็นครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก ต่อมาได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงปี พ.ศ. 2528 ความนิยมในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์มีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อีกทั้งราคาก็ลดต่ำลงเป็นระยะ ๆ อย่างเห็นได้ชัด มีการนำเอาคอมพิวเตอร์มาช่วยในการปฏิบัติงานในหลายสาขาอาชีพ ทั้งภาครัฐและเอกชน ห้องสมุดก็นับเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์จัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ (ชูศักดิ์ เพรสคอทท์, 2534, หน้า 17-26) ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทางด้านการบริหาร การดำเนินงาน และให้บริการแก่ผู้ใช้บริการ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยแต่ละแห่งจึงได้เริ่มนำคอมพิวเตอร์มาช่วยในการปฏิบัติงานของห้องสมุดเพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ผู้ใช้บริการยังได้รับความสะดวก รวดเร็วในการสืบค้นข้อมูล งานดรรชนีวารสารก็เป็นงานหนึ่งที่มีการนำคอมพิวเตอร์มาช่วยในการจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบฐานข้อมูลเพื่อช่วยในการสืบค้นบทความวารสารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการประมวลผลงานดรรชนีวารสาร ทำให้ผู้ปฏิบัติงานต้องปรับเปลี่ยนระบบการทำงานดังต่อไปนี้

1. **การปรับเปลี่ยนระบบการลงรายการดรรชนีวารสาร**

การปรับเปลี่ยนระบบการลงรายการดรรชนีวารสาร หรือการปรับเปลี่ยนการลงรายละเอียดทางบรรณานุกรมของบทความในบัตรร่างซึ่งมีขนาดเท่ากับบัตรรายการ เปลี่ยนมาเป็นการลงรายการในแผ่นบันทึกข้อมูล (worksheet) และมาตรฐานการลงรายการให้เครื่องอ่านได้ (Machine Readable Cataloging – MARC) มีการแบ่งข้อมูลออกเป็นส่วน ๆ เรียกว่า เขตข้อมูล มีตัวบ่งชี้ (indicator) และมีระหัสเขตข้อมูลย่อย (subfield)

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ตัวอย่างการลงรายการดรรชนีวารสารในบัตรร่าง

ทรงกรต ตันติสุข "เราวัดคุณสมบัติของกาแลกซีได้อย่างไร."

อัพเดท 14, 143 (ม.ค. – ก.พ. 2542) 107 - 110

1. กาแลกซี

ในระบบโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ ข้อมูลในบัตรร่างดังกล่าวนำมาลงรายการตามมาตรฐานการลงรายการที่เครื่องอ่านได้ ดังนี้

100 ob#a ทรงกรต ตันติสุข

245 1o#a เราจะวัดคุณสมบัตรของกาแลกซี่ได้อย่างไร

773 ob#t อัพเดท g1 143(ม.ค. – ก.พ. 2542) 107 – 110

650 b4#a กาแลกซี่

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

การที่จะทราบว่าใช้รหัสเขตข้อมูล ตัวบ่งชี้และรหัสเขตข้อมูลย่อยใดบ้างนั้นขึ้นอยู่กับการกำหนดเนื้อหาการลงรายการของ MARC (Machine Readable Cataloging –MARC) ที่ใช้ ซึ่ง MARC ต่างระบบกันมีบางส่วนเหมือนกันและมีบางส่วนแตกต่างกันไป ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยได้ใช้ MARC ในรูปแบบต่าง ๆ กันเพื่อการลงรายการเช่น THAIMARC พัฒนาขึ้นโดยหอสมุดแห่งชาติ UNIVMARC ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 จัดทำโดยคณะอนุกรรมการพิจารณาการใช้คอมพิวเตอร์ในห้องสมุดทบวงมหาวิทยาลัย ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 จัดทำโดย คณะอนุกรรมการประสานงานการใช้คอมพิวเตอร์ในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย CUMARC จัดทำโดยสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย USMARC จัดทำโดย Network development and MARC Standards Office, Cataloging Distribution service, Library of Congress

เมื่อมีการนำระบบห้องสมุดอัตโนมัติแบบบูรณาการ เช่น INNOPAC, VTLS, Horizon และ Magic Libraryฯลฯ มาใช้ในการจัดการข้อมูลดรรชนีวารสารภาษาไทย คณะทำงานฝ่ายวารสารและเอกสารซึ่งได้หยุดโครงการแลกเปลี่ยนบัตรดรรชนีวารสารลงชั่วคราว ก่อนหน้านี้จึงได้ทบทวนถึงความร่วมมือกันอีกครั้ง เมื่อห้องสมุดต้องปรับเปลี่ยนนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาช่วยในการจัดการข้อมูล แต่ความร่วมมือนั้นยังเป็นไปได้ยากเนื่องจากการจัดทำดรรชนีวารสารในขณะนั้นยังเป็นงานที่ต่างคนต่างทำ การลงรายการไม่ได้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อความสะดวก รวดเร็วในการจัดทำดรรชนีวารสาร และมีมาตรฐานที่ดีในการปฏิบัติงานร่วมกันของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา คณะทำงานฯ ได้ประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้การทำงานเป็นมาตรฐานเดียวกันและร่วมกันพิจารณาจัดทำโครงสร้างระเบียนข้อมูลดรรชนีวารสารที่เครื่องอ่านได้ขึ้นโดยประยุกต์ใช้มาตรฐานการลงรายการที่เครื่องอ่านได้ของ USMARC ดังรายละเอียดในตารางที่ 1 ดังนี้

171028

อว.31 ห
ห644ก

ตารางที่ 1 โครงสร้างระเบียนข้อมูลดรรชนีวารสาร (คณะทำงานจัดทำคู่มือการลงรายการดรรชนีวารสารภาษาไทยที่เครื่องอ่านได้, 2544, หน้า 5-6)

เขตข้อมูล	ชื่อเขตข้อมูล	INDICATOR		SUBFIELD	
		1st	2nd	M	O
008	เขตข้อมูลที่มีความยาวคงที่ (NR)	-	-	-	-
041	รหัสภาษา (NR)	0 - 1	b	a, b, h	-
100	รายการหลัก – ชื่อบุคคล (NR)	0 - 1	b	a, c, e	d, q, u
110	รายการหลัก – ชื่อนิติบุคคล (NR)	0 – 2	b	a, b, n, d, e	
111	รายการหลัก – ชื่อการประชุม (NR)	0 - 2	b	a, n, d, c	e
242	ชื่อเรื่องที่แปลโดยหน่วยงานที่ลงรายการ (NR)	0 – 1	0 - 9	a, b, n, p	y
245	ชื่อเรื่องและการแจ้งความรับผิดชอบ (NR)	0 – 1	0 - 9	a, b, n, p	c
246	ชื่อเรื่องเพิ่มเติม (R)	0 – 3	b, - 4, 6	I, a, b, n, p	
260	ปีที่พิมพ์ (NR)	b	b	c	
300	ลักษณะรูปร่าง (R)	b	b	b	
500	หมายเหตุทั่วไป (R)	b	b	a	
501	หมายเหตุ พร้อมด้วย (R)	b	b	a	
505	หมายเหตุสารบาญที่มีรูปแบบ (NR)	0 – 2 , 8	b, 0	a, t	g,r
520	หมายเหตุสรุป ฯลฯ (R)	b, 0 – 1	b	a	
600	รายการเพิ่มหัวเรื่อง – ชื่อบุคคล (R)	0 –3	0, 2 – 4,, 7	a, x, y, z	d, q, t

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เขตข้อมูล	ชื่อเขตข้อมูล	INDICATOR		SUBFIELD	
		1st	2nd	M	O
610	รายการเพิ่มหัวเรื่อง – ชื่อนิติบุคคล	0 – 2	0, 2 – 4, 7	a,b,n,d,x,y z	P
611	รายการเพิ่มหัวเรื่อง – ชื่อการประชุม (R)	0 – 2	0, 2 – 4 - 7	a,n,d,c	
630	รายการเพิ่มหัวเรื่อง – ชื่อเรื่องแบบฉบับ (R)				
650	รายการเพิ่มหัวเรื่อง – หัวเรื่องทั่วไป (R)	b,0 – 2	0, 2, - 4,7	a,x,y,z,v	
651	รายการเพิ่มหัวเรื่อง – หัวเรื่องทางภูมิศาสตร์ (R)	b	0,2 – 4,7	a,x,y,z,v	
653	คำค้น (R)	b	b	a	-
700	รายการเพิ่ม – ชื่อบุคคล (R)	0 –1	b,2	a,c,e	D,t,q,u
710	รายการเพิ่ม – ชื่อนิติบุคคล (R)	0 –2	b,2	a,n,d,e	E,t
711	รายการเพิ่ม – ชื่อการประชุม	0-2	b,2	a,n,d,e	E,t
773	แหล่งที่มา (R)	0-1	b	t,g	N,x

M = mandatory (บังคับ), O = optional (ทางเลือก)

จากโครงสร้างระเบียนข้อมูลดรรชนีวารสารข้างต้น จะเห็นได้ว่า เขตข้อมูล (Tag) ที่ห้องสมุดส่วนใหญ่ใช้เป็นเขตข้อมูลหลักในการลงรายการ ได้แก่

เขตข้อมูล 100 เป็นการลงรายการหลัก – ชื่อบุคคล

เขตข้อมูล 110 เป็นการลงรายการหลัก – ชื่อนิติบุคคล

เขตข้อมูล 245 ชื่อเรื่อง และการแจ้งความรับผิดชอบ

เขตข้อมูล 260 ปีที่พิมพ์

เขตข้อมูล 650 รายการเพิ่มหัวเรื่อง - หัวเรื่องทั่วไป

เขตข้อมูล 773 แหล่งที่มา

นอกจากรายการทางบรรณานุกรมแล้ว ยังมีเขตข้อมูลคงที่อื่น ๆ ที่จำเป็นจะต้องลงรายการเพื่อใช้ประโยชน์ในการค้นหา การทำสถิติ และอื่น ๆ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

แต่ละสถาบันจะเลือกใช้เขตข้อมูลตามโครงสร้างระเบียนข้อมูลดรรชนีวารสาร หรืออาจจะเพิ่มเติมเขตข้อมูลนอกเหนือจากโครงสร้างระเบียนข้อมูลดังกล่าวตามความจำเป็นของแต่ละสถาบัน เช่น สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่นจะเพิ่มเติมเขตข้อมูล 694 สำหรับแบ่งสาขาวิชา

2. การปรับเปลี่ยนขั้นตอนการปฏิบัติงานดรรชนีวารสาร

ปัจจุบันนี้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ได้มีบทบาทกับการทำงานด้านต่าง ๆ งานดรรชนีวารสารเป็นอีกงานหนึ่งซึ่งได้มีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว และประหยัดเวลาในการทำงาน ดังนั้นจึงมีการปรับเปลี่ยนขั้นตอนการปฏิบัติงานจากระบบเดิมคือระบบมือมาสู่ระบบอัตโนมัติ ดังรายละเอียดในภาพที่ 6 และ ภาพที่ 7 ดังนี้

แผนผังขั้นตอนปฏิบัติงานระบบเดิม

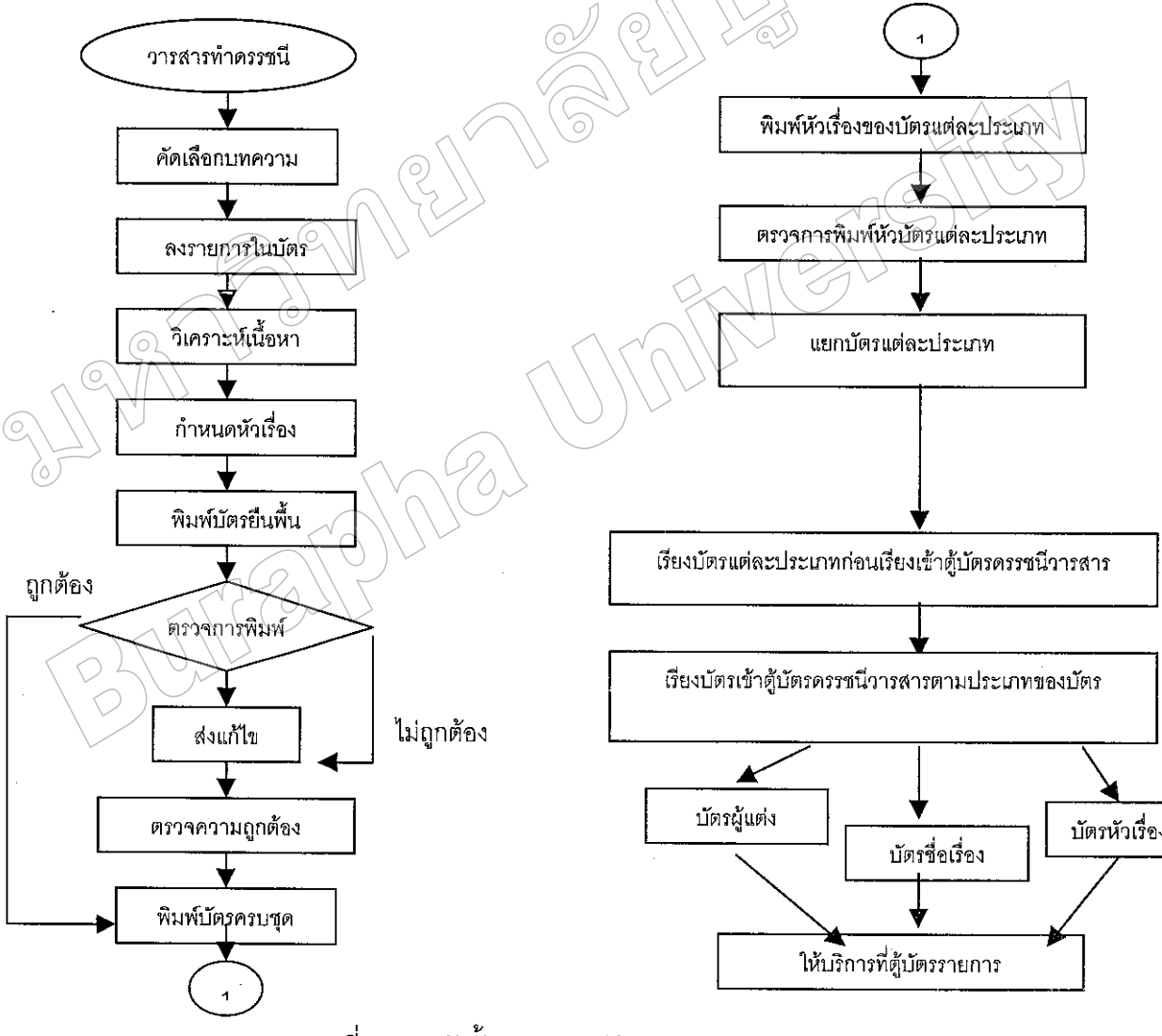

ภาพที่ 6 แผนผังขั้นตอนการปฏิบัติงานระบบเดิม

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ขั้นตอนการปฏิบัติงานระบบใหม่

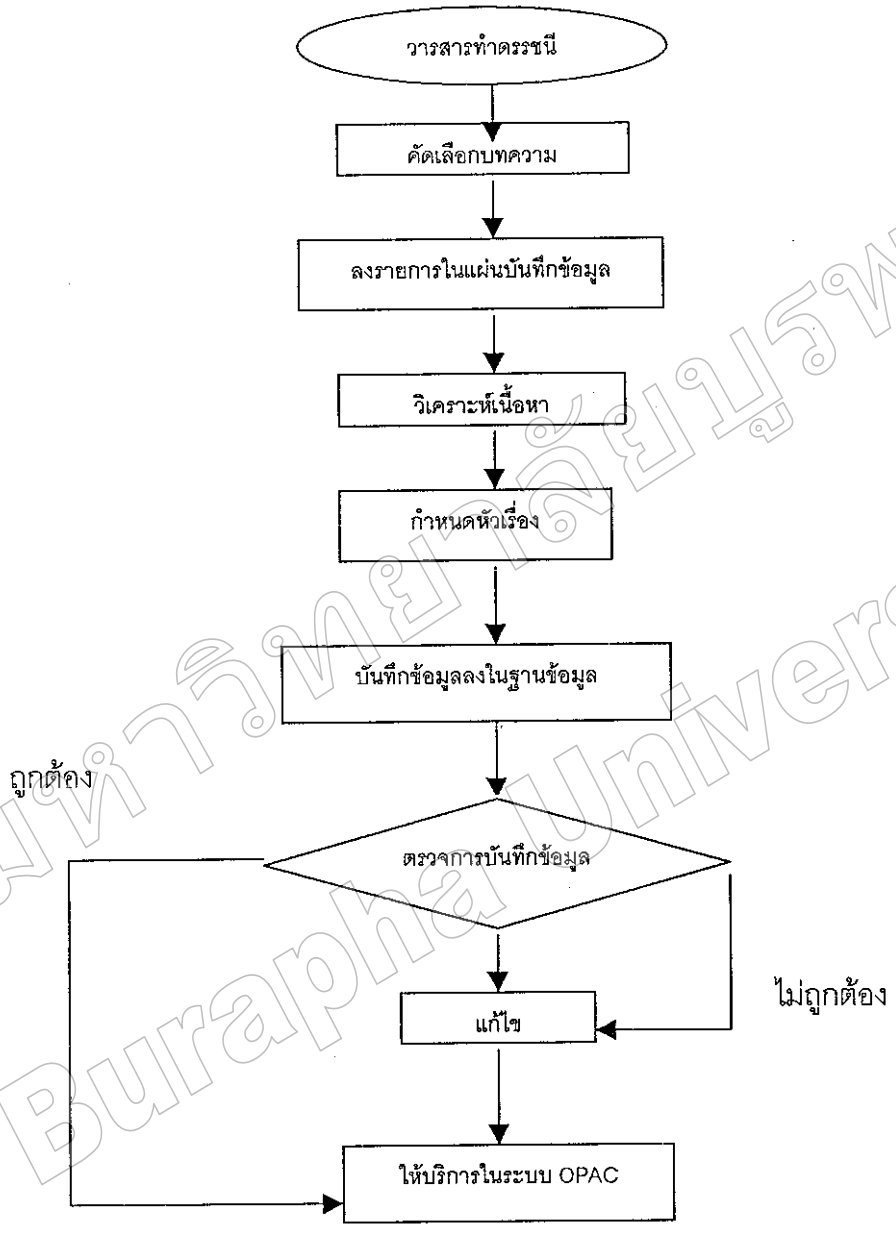

ภาพที่ 7 ขั้นตอนการปฏิบัติงานระบบใหม่

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

จะเห็นได้ว่าห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาประสบความสำเร็จระดับหนึ่งในการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้สำหรับพัฒนาระบบงานดรรชนีวารสาร ซึ่งเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ทำให้สามารถทำงานได้อย่างรวดเร็ว ลดความซ้ำซ้อนของการทำงาน และยังช่วยให้ผู้ใช้บริการได้รับข้อมูลที่รวดเร็วทันตามความต้องการ ตลอดจนเป็นการพัฒนาบุคลากรและผู้ใช้ให้มีความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์อีกประการหนึ่งด้วย

ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด

1. **ความหมาย** ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดดังนี้

ประภาวดี สืบสนธิ์ (2537, หน้า 24-25) ให้ความหมายของความร่วมมือระหว่างห้องสมุดหมายถึง การที่ห้องสมุดตั้งแต่ 2 แห่งประสานงานในกิจการใดกิจการหนึ่ง เพื่อประโยชน์ของวงการห้องสมุดเอง หรือเพื่อประโยชน์ของผู้ใช้ สาเหตุที่ผลักดันให้เกิดความร่วมมือต่าง ๆ เช่น ความจำกัด ของงบประมาณ และบุคลากร ปริมาณทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดที่เพิ่มมากขึ้น ความต้องการของผู้ใช้ที่จะได้ทรัพยากรสารสนเทศที่ถูกต้องสมบูรณ์และรวดเร็ว สาเหตุเหล่านี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละสภาวะซึ่งความร่วมมือของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาแบ่งเป็น

1.1 ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดประเภทเดียวกัน

1.2 ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดต่างประเภทในประเทศเดียวกัน

1.3 ความร่วมมือระหว่างประเทศในเขตภูมิภาคเดียวกันหรือทั่วโลก

เค้นท์ (Kent, 1981, p. 293) ให้ความหมายของความร่วมมือระหว่างห้องสมุด คือ ความร่วมมือ และการสนับสนุนซึ่งกันและกันของสมาชิก เป็นการสร้างให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้ยังหมายถึง วิธีการจัดการหรือการดำเนินงานของห้องสมุดที่เป็นสมาชิก เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้มากขึ้น

ความร่วมมือนี้อาจใช้ทรัพยากรร่วมกันในรูปแบบการยืมระหว่างห้องสมุด ร่วมกันดำเนินงานจัดหา ร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์ในการทำบัตรรายการร่วมกันทำสหบัตร ร่วมกันทำดรรชนีวารสาร ดรรชนีหนังสือพิมพ์ ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านวิชาชีพ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานในห้องสมุด และหัวข้อเรื่องที่สำคัญในวงการห้องสมุดปัจจุบันคือ การดำรงอยู่ในยุคแห่งการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ห้องสมุดแต่ละแห่งต้องปฏิบัติงานให้เป็นส่วนหนึ่งของห้องสมุดแห่งโลกนี้ (world library) กล่าวคือแทนที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในห้องสมุด

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

เพียงแห่งเดียวแต่จะต้องหาทางที่จะนำทรัพยากรจากห้องสมุดแห่งโลกมาไว้บริการผู้ใช้ห้องสมุด และพร้อมที่จะเผยแพร่ทรัพยากรที่ห้องสมุดมีอยู่ให้บริการแก่ผู้ใช้จากภายนอกด้วย (จุรี อุศุภรัตน์, 2524, หน้า 3)

กล่าวโดยสรุป ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดหมายถึง การที่ห้องสมุดต่าง ๆ ได้ร่วมมือหรือเข้าร่วมโครงการในการปฏิบัติงานร่วมกันและใช้ทรัพยากรสารสนเทศต่าง ๆ ร่วมกันได้ และเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้บริการและเป็นการสนับสนุนการใช้ทรัพยากรสารสนเทศที่มีอยู่ร่วมกันในห้องสมุดแต่ละแห่งให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. **เป้าหมายหลักของความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมี 2 ประการคือ**

2.1 ในแง่ผู้ใช้ ทำให้ผู้ใช้เข้าถึงข้อมูลและสืบค้นได้มากขึ้น ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกรูปแบบ และสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวกตามที่ผู้ใช้ต้องการ

2.2 ในแง่งบประมาณ จะทำให้มีบริการมากขึ้นแต่ค่าใช้จ่ายอยู่ในระดับปกติหรือมีบริการมากขึ้นโดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าที่จะทำโดยห้องสมุดเพียงแห่งเดียว เป้าหมายเหล่านี้ไม่ควรจะทำให้งานหลักของห้องสมุดที่เข้าร่วมกันเกิดปัญหา แต่วิธีการปฏิบัติรวมทั้งพฤติกรรมของผู้ใช้ ข้อมูล อาจต้องมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง (สุมนา วัสสระ, 2539, หน้า 76)

3. **การดำเนินงานความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา มีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้**

3.1 การทำความเข้าใจในทรัพยากรหรือข้อมูลที่จะดำเนินการร่วมกัน โดย ทำการตกลงร่วมกัน คือ การยินยอมด้านการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกันอย่างไม่จำกัดเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้

3.2 ข้อตกลงในการดำเนินการ ข้อตกลงพื้นฐานระหว่างห้องสมุดที่ต้องพัฒนาขึ้น เพื่อให้การใช้ทรัพยากรร่วมกันประสบผลสำเร็จได้แก่

3.2.1 ข้อตกลงที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในห้องสมุดร่วมกัน ข้อตกลงนี้ ควรยอมให้มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในห้องสมุดร่วมกัน

3.2.2 ข้อตกลงในเรื่องนโยบายการจัดหาเพื่อเป็นหลักในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้องกันและหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนเกินต้องการ

3.2.3 ข้อตกลงในเรื่องการควบคุมทะเบียนบัตรบรรณานุกรม ควรมีมาตรฐานเพื่อผู้ใช้ของห้องสมุดที่มีความร่วมมือกัน สามารถเข้าถึงบัตรรายการของห้องสมุดต่าง ๆ ได้ไม่จำกัด (สุมนา วัสสระ, 2539, หน้า 78 – 79)

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

4. ความสำคัญของความร่วมมือระหว่างห้องสมุด

ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดเป็นกิจกรรมที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างห้องสมุดขนาดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นขนาดเล็ก หรือขนาดใหญ่ ช่วยลดภาวะความขาดแคลนเอกสาร เพื่อการศึกษาค้นคว้า และมีประโยชน์หลายด้านสรุปได้ดังนี้

4.1 ช่วยในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน (resource sharing) ให้ความสะดวกด้านบริการยืมระหว่างห้องสมุด

4.2 หลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน ในการจัดซื้อเอกสารทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งช่วยประหยัดงบประมาณในการจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่าง ๆ ได้เป็นจำนวนมาก

4.3 ช่วยในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด

4.4 ลดความซ้ำซ้อนในการทำงานวิเคราะห์หมวดหมู่และลงรายการ (Cataloging) ช่วยประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย และบุคลากรด้วย

4.5 ทำให้มีฐานข้อมูลบรรณานุกรม ซึ่งเป็นประโยชน์ ด้านแหล่งสารสนเทศ

4.6 ช่วยในการพัฒนาบุคลากรของห้องสมุด (มะลิวัลย์ น้อยบัวทิพย์, 2545)

จะเห็นได้ว่าความร่วมมือระหว่างห้องสมุดช่วยก่อให้เกิดประโยชน์ในหลาย ๆ ด้าน อาทิ ช่วยในการแบ่งปันการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน ช่วยลดความซ้ำซ้อนในด้านการจัดหา และวิเคราะห์หมวดหมู่ ตลอดจนช่วยลดเวลา ค่าใช้จ่าย และบุคลากรในการดำเนินงานด้านเทคนิคต่าง ๆ

ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านการให้บริการวารสาร

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐได้มีความร่วมมือระหว่างกันที่จะพัฒนางานด้านต่าง ๆ ในห้องสมุด ได้เกิดความร่วมมือขึ้น 5 กลุ่มงาน โดยกลุ่มงานวารสารเป็นหนึ่งในห้ากลุ่มงาน ในงานวิจัยนี้ขอกล่าวถึง ความร่วมมือด้านการใช้วารสารร่วมกัน ดังนี้

1. ความร่วมมือด้านการใช้วารสารร่วมกัน

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาห้องสมุดต่าง ๆ ได้ประสบปัญหากับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจค่าเงินบาทลอยตัว ทำให้อัตราค่าวารสารเพิ่มขึ้น 15- 20 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่งบประมาณในการจัดหาวารสารมีจำนวนเท่าเดิม ทำให้ห้องสมุดต้องยกเลิกการบอกรับวารสารบางรายการ แต่ความต้องการของผู้ใช้บริการมีจำนวนเพิ่มขึ้น คณะทำงานที่รับผิดชอบในการจัดหาวารสารจึงได้ศึกษาสภาพการบอกรับและเลิกรับวารสาร ซึ่งได้ผลสรุปในปี พ.ศ. 2540 – 2541

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

คือ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐเกือบทุกสถาบันต้องยกเลิกการบอกรับวารสาร จำนวน 1,542 รายชื่อ จากจำนวนวารสารที่บอกรับ 5,624 รายชื่อ พ.ศ. 2540 – 2541) แต่อย่างไรก็ดีการบอกรับวารสาร ปี 2542 ยังคงมีวารสารซ้ำ จำนวน 1,897 รายชื่อ คิดเป็นค่าใช้จ่ายที่สูงมาก (สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2543, แผ่นพับ)

จากการที่ห้องสมุดยกเลิกการบอกรับวารสารซ้ำซ้อนส่วนหนึ่ง จึงทำให้เกิดความร่วมมือในการใช้วารสารร่วมกันระหว่างห้องสมุด อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังมีการวางแนวทางในการดำเนินงานวารสารของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เพื่อให้มีระบบงานที่เป็นแนวเดียวกัน ตลอดจนมีการสร้างฐานข้อมูลวารสาร ที่ครอบคลุมวารสารที่มีให้บริการในห้องสมุดต่าง ๆ

สรุปได้ว่ามีการดำเนินงานในการใช้วารสารร่วมกันดังนี้

1. สร้างฐานข้อมูลรวมรายชื่อวารสารร่วมกัน เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลเบื้องต้นของการตรวจสอบวารสารในการจัดหา และการให้บริการ

2. แลกเปลี่ยนเอกสารสิ่งพิมพ์ระหว่างห้องสมุด

3. ถ่ายโอนข้อมูลจากฐานข้อมูลวารสารระหว่างห้องสมุดและการเข้าถึงข้อมูลของห้องสมุดโดยไม่มีข้อจำกัดโดยเฉพาะการเข้าถึงทางออนไลน์

4. การให้ผู้ใช้บริการเข้าถึงข้อมูล เอกสารโดยวิธีการยืม การทำสำเนา การส่งทางอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

5. การแบ่งงานกันทำ เช่น ความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ และทำดรรชนีวารสาร

6. การประเมินคุณค่าวารสารในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการพิจารณาคัดเลือก / จัดหาวารสารให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ และเป็นแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการให้บริการร่วมกันมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สุวันนา ทองสีสุขใส, 2537, หน้า 47)

7. สร้างฐานข้อมูลในความร่วมมือของคณะทำงานเพื่อความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาฝ่ายวารสารและเอกสาร

7.1 ฐานข้อมูลรายนามคณะทำงานเพื่อความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาฝ่ายวารสารและเอกสารประจำปี 2543 – 2544 สืบค้นได้ที่ http://clelip.car.chula.ac.th/

7.2 ฐานข้อมูลรวมรายชื่อวารสารภาษาต่างประเทศที่ห้องสมุดของรัฐบอกรับ สืบค้นได้ที่ http://www.library.kmitnb.ac.th

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

7.3 ฐานข้อมูลการศึกษาการใช้วารสารร่วมกัน ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยสืบค้นได้ที่ http://www.library.kmitnb.ac.th

7.4 ฐานข้อมูลสารบาญวารสารภาษาต่างประเทศ เช่น คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี บรรณารักษศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น สืบค้นได้ที่ http://clelib.car.chula.ac.th

7.5 บรรณารักษ์งานวารสารได้ร่วมดำเนินงาน ในนามศูนย์ประสานงานสาขาวิชาต่าง ๆ ของโครงการรวบรวมรายชื่อวารสารด้วยคอมพิวเตอร์ (Union List of Serials in Thailand) โดยจัดส่งข้อมูลวารสารที่ต้องการแก้ไข ปรับปรุง ให้กับศูนย์จัดการฐานข้อมูล Union List สืบค้นได้ที่ฐานข้อมูลของห้องสมุด (Library Catalog) ห้องสมุดดิจิตอลแห่งจุฬาลงกรณ์ - มหาวิทยาลัย (CU Digital Library) http://www.car.chula.ac.th

7.6 บรรณารักษ์งานวารสารจากห้องสมุดต่าง ๆ ในประเทศไทย 171 แห่ง เป็นผู้ให้ข้อข้อมูลวารสารในฐานข้อมูล Journal Link ทำให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงแหล่งจัดเก็บข้อมูลวารสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่ห้องสมุดในประเทศไทยบอกรับได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ด้วยความร่วมมือของห้องสมุดสมาชิก และศูนย์บริการสารสนเทศทางเทคโนโลยี (ศสท.สวทช.) โดยได้รับการสนับสนุนสถานที่ตั้งสำนักงานกลางจากคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และงบประมาณวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) เพื่อการศึกษา "การพัฒนาองค์กรและการจัดซื้อวารสารในรูปภาคีความร่วมมือ " สืบค้นได้ที่ http://www.journallink.or.th (เครือข่ายงานวารสาร, 2546, ออนไลน์)

2. ความร่วมมือในการจัดทำดรรชนีวารสาร

2.1 การจัดทำดรรชนีวารสารร่วมกันระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2526 โดยมีโครงการทดลองแลกเปลี่ยนบัตรดรรชนีวารสารภาษาไทยของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จำนวน 16 แห่ง เริ่มจากวารสารฉบับประจำเดือนกรกฎาคม 2526 เป็นระยะเวลา 6 เดือน และเริ่มโครงการจริงตั้งแต่เดือนมกราคม 2527 ซึ่งได้มอบหมายให้มีศูนย์กลางรวบรวมทั้ง 6 สาขาวิชาดังนี้ (สีรุ้ง พลธานี, 2542, หน้า 84-85)

ตารางที่ 2 การแบ่งความรับผิดชอบการจัดทำดรรชนีวารสารของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

สาขาวิชา	สถาบันผู้รับผิดชอบ
สาขามนุษยศาสตร์และการศึกษา	
: สาขามนุษยศาสตร์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
: สาขาการศึกษา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
สาขาสังคมศาสตร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
สาขาเกษตรศาสตร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สาขาการแพทย์และสาธารณสุข	มหาวิทยาลัยมหิดล
สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

โครงการแลกเปลี่ยนบัตรดรรชนีวารสารภาษาไทยประกอบด้วยวารสารกว่า 500 รายชื่อ และมีการแลกเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตบัตรเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายร่วมกัน

ปี 2527 คณะทำงานมีมติให้สำรวจผลการดำเนินงานของโครงการแลกเปลี่ยนบัตรดรรชนีวารสาร โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

2.1.1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการจัดทำดรรชนีก่อนเริ่มโครงการ และหลังเข้าร่วมโครงการในแง่บุคลากรผู้ปฏิบัติงานดรรชนีวารสาร กระบวนการจัดทำบัตรดรรชนี วัสดุอุปกรณ์ และการให้บริการดรรชนีวารสาร

2.1.2 เพื่อทราบปัญหาในการดำเนินงานตามโครงการแลกเปลี่ยนบัตรดรรชนีวารสาร

2.1.3 เพื่อหาวิธีแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานตามโครงการให้มีประสิทธิภาพ ผลการสำรวจพบว่า ในโครงการดังกล่าว มีผลดีด้านลดความซ้ำซ้อนในการทำดรรชนีวารสารภาษาไทย ทำให้ห้องสมุดในโครงการขยายการบริการได้มากสาขาวิชา และมากชื่อกว่าเดิม ตลอดจนขยายการบริการระหว่างห้องสมุดต่างสถาบันได้มากขึ้น แต่บุคลากรผู้จัดทำดรรชนีต้องใช้เวลาสำหรับกระบวนการงานดรรชนีมากขึ้น การใช้วัสดุอุปกรณ์มีปริมาณสูงขึ้น และการบริการดรรชนีวารสารไม่รวดเร็วเท่าที่ควร เนื่องจากห้องสมุดในโครงการยังไม่มีคู่มือการให้หัวเรื่องที่เป็นแนวทางเดียวกัน ทำให้ห้องสมุดต่าง ๆ ต้องใช้เวลาแก้ไขเปลี่ยนแปลงหัวเรื่องที่ห้องสมุดของตนใช้ จึงไม่สามารถจัดทำดรรชนีรวมเล่มได้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ปี 2531 คณะทำงานมีมติให้สำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เพื่อเป็นแนวทางความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนบัตรดรรชนีวารสารในรูปแบบเดิมและการพัฒนาไปสู่ความร่วมมือด้วยคอมพิวเตอร์

ปี 2536 คณะทำงานฝ่ายวารสารและเอกสารได้ตกลงร่วมกันหยุดโครงการแลกเปลี่ยนบัตรดรรชนีวารสารในรูปบัตรรายการ เนื่องจากประสบปัญหาในการทำงานด้านนี้ คือ ความผิดพลาดในการลงรายการ ขาดเครื่องสำเนาบัตรดรรชนีวารสาร ขาดบุคลากรที่รับผิดชอบในการจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทย จึงเห็นสมควรหยุดการแลกเปลี่ยนบัตรดรรชนีวารสารเป็นการชั่วคราว เนื่องจากในขณะนั้นห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยแต่ละแห่งเริ่มนำคอมพิวเตอร์มาใช้กับงานห้องสมุด เพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็วในการสืบค้นข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ

ปี 2537 คณะทำงานมีมติให้สำรวจสถานภาพและศักยภาพของห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในการใช้คอมพิวเตอร์กับงานจัดหาวารสาร บริการวารสาร และดรรชนีวารสาร เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน และเตรียมความพร้อมสู่การนำโปรแกรมสำเร็จรูปมาใช้ในการพัฒนางานสิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง จึงได้เกิดแนวคิดร่วมกันที่จะเริ่มโครงการแลกเปลี่ยนบัตรดรรชนีวารสารในระบบออนไลน์ แต่ยังไม่เกิดขึ้นจริง ขณะนั้นห้องสมุดหลายแห่งสามารถสืบค้นดรรชนีวารสารในระบบออนไลน์ได้แล้ว แม้ว่ายังมีความซ้ำซ้อน มีข้อจำกัดในการจัดเก็บ การเรียกใช้ข้อมูลและการเติบโตของการให้บริการที่ไม่เท่ากัน แต่ก็เป็นทางเลือกหนึ่งของการใช้ทรัพยากรสารสนเทศบนเครือข่ายร่วมกัน และคณะทำงานได้จัดทำคู่มือการลงรายการดรรชนีวารสารที่เครื่องอ่านได้ในปี 2541 เพื่อเป็นโครงสร้างมาตรฐานสากล ในการสร้างฐานข้อมูลดรรชนีวารสารของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งที่เข้าร่วมโครงการ (สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2543 , แผ่นพับ)

2.2 ความร่วมมือในการจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทยของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค (PULINET) มีพัฒนาการดังนี้

ปี 2536 คณะทำงานวารสาร ข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ได้มีแนวคิดในการร่วมมือกันจัดทำดรรชนีบทความวารสารภาษาไทย โดยใช้โปรแกรม Mini Micro CDS/ISIS

ปี 2538 คณะกรรมการอำนวยการข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ได้มีมติรวมคณะทำงานวารสาร คณะทำงานพัฒนาทรัพยากร คณะทำงานพัฒนาฐานข้อมูล และคณะทำงานวิเคราะห์และทำบรรณานุกรม เป็นคณะทำงานเทคนิค และได้หยุดโครงการจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทย

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ปี 2540 คณะทำงานฝ่ายวารสารและเอกสาร ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ได้ประชุม เรื่องการกำหนดโครงสร้างการลงรายการดรรชนีวารสารภาษาไทย ตามที่คณะทำงานเทคโนโลยีสารสนเทศ ข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค เสนอว่า คณะทำงานฝ่ายวารสารและเอกสาร ควรจัดทำหลักเกณฑ์การลงรายการดรรชนีวารสาร เพื่อสะดวกในการปฏิบัติงานและสืบค้นสารสนเทศ จึงได้เกิดโครงการจัดทำคู่มือการลงรายการดรรชนีวารสารภาษาไทยและคู่มือการบันทึกข้อมูลที่เครื่องอ่านได้ เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับการลงรายการในคอมพิวเตอร์ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

ปี 2545 สืบเนื่องจากการประชุมคณะกรรมการอำนวยการข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี เรื่องการลดความซ้ำซ้อนในการจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทย กล่าวคือ ที่ประชุมประสงค์ที่จะจัดตั้งโครงการทำดรรชนีวารสารภาษาไทยร่วมกันเพื่อลดความซ้ำซ้อนของการปฏิบัติงาน เนื่องจากปัจจุบันห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคมีการจัดทำดรรชนีวารสารซ้ำซ้อน จากจำนวนวารสารที่ห้องสมุดจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทย จำนวน 851 ชื่อ มี 451 ชื่อ ที่ทำดรรชนีซ้ำซ้อน ทั้งนี้ที่ประชุมมีมติที่จะลดความซ้ำซ้อนในการจัดทำดรรชนีวารสารโดยการแบ่งความรับผิดชอบ และใช้เกณฑ์ในการจัดทำดรรชนีวารสารดังต่อไปนี้

2.2.1 วารสารที่ห้องสมุด 1 แห่ง จัดทำดรรชนีวารสารให้จัดทำต่อไป

2.2.2 วารสารที่สถาบันใดผลิต ถ้ามีการทำดรรชนีซ้ำให้สถาบันที่ผลิตวารสารนั้นเป็นผู้ทำดรรชนีวารสาร

2.2.3 วารสารที่ทำดรรชนีซ้ำตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป ให้แบ่งความรับผิดชอบโดยกระจายให้ทำในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2545)

2.3 ความร่วมมือในการจัดทำดรรชนีวารสารของห้องสมุดสถาบันราชภัฏ

ปี 2542 ห้องสมุดสถาบันราชภัฏได้มีโครงการร่วมกันจัดทำฐานข้อมูลดรรชนีวารสารร่วมกันจำนวน 10 ฐานแบ่งตามสาขาวิชา โดยให้แต่ละแห่งบันทึกข้อมูลลงในแผ่นดิสก์แล้วนำส่งส่วนกลาง (สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี) เพื่อทำเป็น ISO (Inter standard Oganization) แล้วแปลงเป็น HTML (Hyper Text Markup Language) ลงเป็น WEBSIS

ปี 2543 ห้องสมุดสถาบันราชภัฏได้แบ่งความรับผิดชอบในการจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทยเพิ่มเป็น 12 ฐาน ดังตารางที่ 3

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ตาราง ที่ 3 ฐานข้อมูลดรรชนีวารสารที่แบ่งตามความรับผิดชอบ (สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2544, หน้า 2)

สถาบัน	สาขาวิชาที่จัดทำดรรชนีวารสาร
สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช	มนุษยศาสตร์
สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร	สังคมศาสตร์
สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี	คอมพิวเตอร์ อิเล็กทรอนิกส์และไฟฟ้า
สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา	การศึกษา
สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	ธุรกิจและการจัดการ
สถาบันราชภัฏเพชรบุรี	วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์	โครงการพระราชดำริ
สถาบันราชภัฏมหาสารคาม	วิทยาศาสตร์สุขภาพ
สถาบันราชภัฏเทพสตรี	เทคโนโลยีการเกษตร
สถาบันราชภัฏนครสวรรค์, สกลนคร	หนังสือพิมพ์ธุรกิจไทย
สถาบันราชภัฏเชียงใหม่	บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์	รัฐประศาสนศาสตร์

การจัดทำดรรชนีวารสารให้เริ่มปีล่าสุดก่อน จึงทำย้อนหลัง แล้วลงรายการด้วยโปรแกรมด้วย WEBSIS เพื่อให้รูปแบบการลงรายการเป็นมาตรฐานเดียวกัน แต่จะใช้โปรแกรมอื่นก็ได้ และให้ส่งข้อมูลในรูปแผ่นดิสก์ไว้ที่กองกลาง คือ สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี เพื่อดำเนินการต่อและทำสำเนาเป็นซีดีรอมแจกให้ทุกแห่ง การจัดทำดรรชนีวารสารกำหนดให้ห้องสมุดสถาบันราชภัฏ แต่ละแห่ง จัดทำดรรชนีเดือนละประมาณ 100 รายการ ใน 1 ปี จะได้ดรรชนีวารสารประมาณ 1,200 รายการ และควรกำหนดคำค้นหลาย ๆ คำเพื่อให้สามารถสืบค้นได้จากหลายช่องทาง

จะเห็นได้ว่าคณะทำงานฝ่ายวารสารและเอกสารของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีความพยายามในการที่จะจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทยร่วมกันระหว่างห้องสมุด เพื่อประหยัดงบประมาณ และลดความซ้ำซ้อนในการจัดทำดรรชนีวารสาร ความร่วมมือนี้ได้พัฒนาจากระบบมือมาสู่ระบบอัตโนมัติ โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วยในการจัดเก็บมูลดรรชนีวารสารในรูปแบบฐานข้อมูล และใช้ฐานข้อมูลระหว่างกัน ดังเช่นคณะทำงานฝ่ายวารสารและเอกสาร

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค (PULINET) มีโครงการร่วมมือจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทยร่วมกัน และกลุ่มความร่วมมือในการจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทยของกลุ่มห้องสมุดสถาบันราชภัฏ ทั้งนี้ก็เพื่อลดความซ้ำซ้อนของการจัดทำดรรชนีวารสาร มีมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ดีร่วมกัน ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทย และนอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างศักยภาพของการจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทยในสถาบันต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพและบริการผู้ใช้ได้อย่างรวดเร็ว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

พวงเพ็ญ พงศ์ธนสาน (2530) วิจัยเรื่อง การใช้ไมโครคอมพิวเตอร์สำหรับงานดรรชนีวารสารภาษาไทยทางการแพทย์ : โครงการทดลอง จัดทำฐานข้อมูลดรรชนีวารสารภาษาไทยทางการแพทย์โดยวิเคราะห์ออกแบบ และสร้างระบบการจัดเก็บและค้นคืนบทความดรรชนีวารสาร จำนวน 20 บทความ ใช้ไมโครคอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป Thai dBASE III ในห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และประเมินผลการใช้ฐานข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง คือผู้ใช้ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวน 24 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ระบบสามารถสืบค้นได้จากชื่อผู้แต่ง หัวเรื่อง คำสำคัญในชื่อเรื่องและคำสำคัญในเนื้อหา และสามารถเลือกใช้วิธีแบบตรรกบูลีน ผู้ใช้จำนวนครึ่งหนึ่งใช้หัวเรื่องในการค้น รองลงมาคือ คำสำคัญในเนื้อหา และคำสำคัญในชื่อเรื่อง ในด้านการใช้โปรแกรม Thai dBABE III พบข้อจำกัดของโปรแกรม คือ โปรแกรมไม่สามารถตัดคำและเว้นระยะในการพิมพ์ผลลัพธ์ของรายงานตามต้องการได้ และไม่สามารถจัดเรียงตัวอักษรภาษาไทยได้สมบูรณ์ ในด้านปัญหาการใช้ฐานข้อมูล พบว่า ผู้ใช้ไม่สะดวกในการใช้เพราะต้องมีการเปลี่ยนโหมด (mode) บนแป้นพิมพ์ภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ หรือภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยตลอดเวลา และผู้ใช้ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรจัดทำสาระสังเขปของบทความและ ควรจัดทำศัพท์ดรรชนีที่โยงเรื่องที่เกี่ยวข้องกันเอาไว้ด้วย และควรมีการแนะนำการใช้งานทุกขั้นตอนไว้ทางจอภาพ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงฐานข้อมูลได้ง่ายและสะดวกขึ้น

เฉลิมศรี กาหยี (2537) วิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อดรรชนีที่กำหนดโดยศัพท์ควบคุมและศัพท์อิสระ และปัญหาในการใช้ศัพท์ดรรชนีทั้ง 2 ประเภท โดยสร้างฐานข้อมูลบทความวารสารทางการศึกษาที่สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ใช้เครื่องไมโครคอมพิวเตอร์และโปรแกรม CDS / ISIS version 3.0 จัดเก็บบทความวารสาร

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ทางด้านการศึกษา จำนวน 11 ชื่อเรื่อง ใช้แบบประเมินฐานข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 100 คน ผลการวิจัยในด้านความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อดรรชนี พบว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจต่อศัพท์ดรรชนีที่กำหนดจากศัพท์อิสระในระดับมาก ผลการวิจัยในด้านปัญหาของผู้ใช้ในการค้นข้อมูลด้วยศัพท์ควบคุมพบว่าปัญหาเกี่ยวกับคำศัพท์ในฐานข้อมูลมีให้เลือกน้อยมีจำนวนมากที่สุด รองลงมา คือ คำศัพท์ที่ต้องการไม่มีในฐานข้อมูล และคำศัพท์ในฐานข้อมูลมีความหมายกว้างเกินไป ส่วนสภาพปัญหาของผู้ใช้ในด้านการค้นข้อมูลด้วยศัพท์อิสระ คือ คำศัพท์ที่ต้องการไม่มีในฐานข้อมูลมากที่สุด รองลงมาคือ คำศัพท์ในฐานข้อมูลมีให้เลือกน้อย

ชูศรี วังศานุวัตร และสมศักดิ์ คงแสง (2539) วิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางในการพัฒนาระบบการค้นสารนิเทศจากฐานข้อมูลสิ่งพิมพ์ โดยอาศัยข้อมูลย้อนกลับจากผู้ใช้บริการหอสมุดคุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยศึกษาถึงการใช้ และความพึงพอใจของผู้ใช้ฐานข้อมูลสิ่งพิมพ์ที่สร้างขึ้น ซึ่งประกอบด้วย ฐานข้อมูลหนังสือภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ ฐานข้อมูลดรรชนีวารสาร ฐานข้อมูลปัญหาพิเศษของนักศึกษา และฐานข้อมูลมาตรฐานอุตสาหกรรม ใช้เครื่องไมโครคอมพิวเตอร์รุ่น 80386-SX โปรแกรม CDS/ISIS version 2.3 และใช้มาตรฐานโครงสร้างระเบียน UNIVMARC ในการสร้างฐานข้อมูล ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้พึงพอใจต่อการสืบค้นจากฐานข้อมูลจากหัวเรื่องมากที่สุด รองลงมา คือ ผู้แต่งและชื่อเรื่องตามลำดับ ปัญหาในการใช้ฐานข้อมูลที่พบ คือ คำอธิบายบนจอภาพมีน้อยเกินไป

ทินกร ภาชนะ (2541) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจโครงการทดลองการใช้โปรแกรมสืบค้นดรรชนีวารสาร สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยกรุงเทพ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการทำงานของโปรแกรมสืบค้นดรรชนีวารสารที่พัฒนาด้วยโปรแกรม Clipper ตลอดจนความพึงพอใจของผู้ใช้โปรแกรมสืบค้นดรรชนีวารสารในด้านต่าง ๆ อันได้แก่ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง คำสำคัญ และหัวเรื่องโดย ศึกษาจากกลุ่มประชากรจำนวน 468 คน แบ่งออกเป็น ผู้เชี่ยวชาญคอมพิวเตอร์จำนวน 30 คน คณาจารย์ / เจ้าหน้าที่จำนวน 60 คน และนักศึกษาจำนวน 378 คน ผลการวิจัย พบว่านักศึกษามีความพึงพอใจในการใช้โปรแกรมสืบค้น ใช้คำค้นที่เป็นชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง คำสำคัญมากกว่าอาจารย์ อาจารย์มีความพึงพอใจในการใช้โปรแกรมสืบค้นแตกต่างจากนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยอาจารย์มีความพึงพอใจในการสืบค้นจากขอบเขตของเนื้อหาที่ครอบคลุมมากกว่านักศึกษา ส่วนในด้านประสิทธิภาพการทำงานของโปรแกรมสืบค้นข้อมูลนั้น พบว่าผู้เชี่ยวชาญระบบคอมพิวเตอร์พิจารณาเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

นวพร สุริยะ (2540) ศึกษาเรื่องการจัดการงานวารสารในห้องสมุดแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการงานวารสารของห้องสมุดคณะแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพในด้านการคัดเลือก การจัดหา การหยุดบอกรับวารสาร การตรวจรับการลงทะเบียน การทวงถาม การเย็บเล่ม การจัดเก็บ การจำหน่ายออก และการจัดทำเครื่องมือช่วยค้น ศึกษาจากจำนวนประชากรของห้องสมุดคณะและสถาบันสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ 40 แห่ง จำนวน 80 คน แบ่งเป็น ผู้บริหาร 40 คน และบรรณารักษ์งานวารสารหรือผู้ปฏิบัติงานวารสาร จำนวน 40 คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่าสภาพการจัดการงานวารสารในด้านการคัดเลือกวารสาร ห้องสมุดส่วนใหญ่ใช้เกณฑ์การคัดเลือกวารสารที่ตรงกับหลักสูตรการเรียนการสอนหรือสอดคล้องกับกิจกรรมของหน่วยงาน การจัดหาวารสารบอกรับโดยผ่านตัวแทนและโดยตรงจากสำนักพิมพ์ ส่วนสาเหตุของการหยุดบอกรับวารสารเนื่องมาจากงบประมาณลดลง ในด้านการตรวจรับวารสารมีการตรวจความถูกต้องของชื่อผู้รับจากซองหรือกล่องบรรจุวารสารและมีการตรวจสภาพตัวเล่ม การลงทะเบียนวารสารอยู่ในรูปแบบบัตรทะเบียนวารสาร การทวงถามวารสารดำเนินการ โดยผ่านตัวแทนและ โดยตรงจากสำนักพิมพ์ การเย็บวารสารเย็บทั้งที่เป็นฉบับปลีกขาดหรือฉบับไม่ครบจำนวน การจัดเก็บวารสารเป็นระบบชั้นเปิดจัดเรียงตามลำดับอักษร และการจำหน่ายออกใช้เกณฑ์พิจารณาจากวารสารที่ได้รับบริจาคซึ่งไม่ตรงกับหลักสูตรการเรียนการสอนหรือสอดคล้องกับกิจกรรมของหน่วยงาน

ปาริชาติ เสาระยะวิเศษ (2541) วิจัยเรื่อง ความสำเร็จและความล้มเหลวในการค้นหาบทความวารสารภาษาไทยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในหอสมุดกลาง สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อศึกษาความสำเร็จและความล้มเหลวในการค้นหาบทความวารสารภาษาไทย รวมทั้งศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักศึกษาระดับปริญญาตรี เกี่ยวกับการให้บริการวารสารภาษาไทยในหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่น ประชากรในการศึกษาครั้งนี้คือนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ค้นหาบทความวารสารภาษาไทยในหอสมุดกลางในระหว่างวันที่ 5 พฤศจิกายน 2540 – 30 ธันวาคม 2540 โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 353 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามคืนทั้งหมด 353 ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการค้นหาบทความวารสารภาษาไทย รองลงมาคือ ได้รับประสบการณ์จากการศึกษาวิชาห้องสมุดและวิธีค้นคว้าในห้องสมุด การศึกษาการค้นหาบทความวารสารภาษาไทย พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ค้นหาบทความวารสารภาษาไทย 1-3 ครั้งต่อเดือน โดยมีวัตถุประสงค์ในการค้นหาบทความเพื่อเขียนรายงานมากที่สุด และค้นหาข้อมูลบรรณานุกรมบทความวารสาร

ภาษาไทย โดยใช้เครื่องมือช่วยค้นประเภทฐานข้อมูลวารสารภาษาไทยมากที่สุด นักศึกษาใช้หัวเรื่องในการสืบค้นมากที่สุด และวิธีแก้ปัญหาในกรณีที่ค้นหาข้อมูลบรรณานุกรมบทความที่ต้องการไม่พบ ส่วนใหญ่นักศึกษาใช้วิธีค้นใหม่ โดยหาหัวเรื่องที่ใกล้เคียง อัตราความสำเร็จในการค้นหาตัวเล่มมากกว่า อัตราความล้มเหลว และการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษา พบว่าโดยเฉลี่ยเห็นว่าบุคลากรผู้ให้บริการมีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนการให้บริการและเครื่องมือช่วยค้นมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง จำแนกตามความคิดเห็นในแต่ละด้านพบว่า ในด้านการให้บริการวารสารภาษาไทย นักศึกษาเห็นว่าช่วงเวลาเปิด-ปิดบริการ และจำนวนวารสารภาษาไทยฉบับเก่าเล่มปลีกที่ให้ยืม มีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนระยะการยืมมีความเหมาะสมในระดับน้อย ในด้านเครื่องมือช่วยค้น นักศึกษาเห็นว่าบัตรดรรชนีวารสารภาษาไทยในหอสมุดกลางที่เป็นรูปเล่มและฐานข้อมูลวารสารภาษาไทยมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง และในด้านบุคลากรผู้ให้บริการนักศึกษา เห็นว่าความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์/เจ้าหน้าที่มีความเหมาะสมในระดับมาก สำหรับข้อเสนอแนะที่นักศึกษาเห็นด้วยระดับมากที่สุดคือ ควรถอดบัตรดรรชนีวารสารที่มีสภาพเก่าชำรุด เพื่อนำมาพิมพ์ใหม่

ศศิวิมล ถาวรกิจ (2541) วิจัยเรื่อง การจัดการและการใช้ฐานข้อมูลดรรชนีวารสารในห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยศึกษาถึงการจัดการฐานข้อมูลดรรชนีวารสารในห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐในด้านอุปกรณ์และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้ ขอบเขตของฐานข้อมูล โครงสร้างระเบียนข้อมูล การกำหนดศัพท์ดรรชนีและปัญหาที่ประสบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์บรรณารักษ์ห้องสมุด จำนวน 32 แห่ง และแบบสอบถามผู้ใช้ฐานข้อมูลดรรชนีวารสาร จำนวน 29 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ประเภทไมโครคอมพิวเตอร์และโปรแกรม Mini-Micro CDS/ISIS ขอบเขตของฐานข้อมูลส่วนใหญ่เป็นวารสารภาษาไทยในสาขาสังคมศาสตร์ ห้องสมุดส่วนใหญ่กำหนดศัพท์ควบคุมมากกว่าศัพท์อิสระ ห้องสมุดประสบปัญหาในการจัดการฐานข้อมูลดรรชนีวารสารเรื่อง ศัพท์ดรรชนีที่ปรากฏในคู่มือภาษาไทยมีไม่เพียงพอ บุคลากรในการจัดทำและพัฒนาฐานข้อมูลมีจำนวนน้อย และอุปกรณ์คอมพิวเตอร์มีจำนวนไม่เพียงพอในการให้บริการ

เอื้อมพร ศรีเดือนดาว (2543) ศึกษาเรื่องการใช้วารสารด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีร่วมกันระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการใช้และการให้บริการวารสารด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีร่วมกันระหว่างห้องสมุดรวมถึงการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้ให้บริการที่มีต่อความร่วมมือในการ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ใช้วารสารด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีร่วมกันระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบไปด้วย ผู้บริหารห้องสมุด บรรณารักษ์และนักเอกสารสนเทศ จำนวน 58 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาและอาจารย์ มีความต้องการใช้วารสารตัวเล่มฉบับจริง และฐานข้อมูลสำเร็จรูปซีดี-รอม เครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าส่วนใหญ่คือ Union List of Serial in Thailand และการสืบค้นออนไลน์จาก Journal Link การจัดส่งวารสารของงานบริการวารสารระหว่างห้องสมุดส่วนใหญ่ใช้การส่งทางไปรษณีย์ธรรมดา ส่วนมากใช้วารสารฉบับที่เป็นปัจจุบันถึงย้อนหลังไม่เกิน 3 ปี และผู้บริหารให้ความเห็นว่า การจัดหาวารสารควรคำนึงถึงวารสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และความถี่ในการใช้ โดยบอกรับวารสารเป็นสื่อทุกรูปแบบ ไม่ควรบอกรับวารสารซ้ำซ้อน เพื่อการประหยัดงบประมาณ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดเกี่ยวกับการให้บุคลากรเข้าร่วมกับคณะทำงานมีความสำคัญระดับมาก และปัญหาในการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ส่วนมากไม่ทราบหลักเกณฑ์การบริการวารสารระหว่างห้องสมุด คุณภาพของการถ่ายเอกสารไม่ชัดเจน บุคลากรผู้ให้บริการไม่เพียงพอต่อผู้ใช้และขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ขาดเครื่องมือช่วยค้นหาบทความและแหล่งที่ให้บริการวารสารที่ทันสมัย ซึ่งปัญหาดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

ปีเตอร์ และมาร์ติน (Perter & Martin, 1991) ได้ศึกษาการใช้ศัพท์อิสระจากชื่อเรื่องของผู้ใช้บริการบัตรรายการแบบออนไลน์ ของมหาวิทยาลัย มิสซูรี เมืองแคนซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยศึกษาจากข้อมูลซึ่งเกิดจากการประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้บริการใช้ทั้งศัพท์ควบคุมและศัพท์อิสระ

สเมท และ นูเวนฮูเซน (Smet & Nieuwenhuysen,1997) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำระบบสารนิเทศดานูบ (The Danube Information System – DANIS) ซึ่งเป็นระบบฐานข้อมูลบรรณานุกรมและข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในรายงาน บทความวารสาร หนังสือ ข้อมูลบุคคล โครงการ เหตุการณ์ และมาตรฐานในปี ค.ศ. 1990 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้บริหารโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม (EPDRB) ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ในการติดต่อกับองค์กรต่าง ๆ การจัดการประชุม และเพื่อการค้นคืนเอกสารได้อย่างรวดเร็วโดยใช้โปรแกรม CDS/ISIS ในการพัฒนาฐานข้อมูลโครงสร้างของฐานข้อมูลใช้รูปแบบมาตรฐานการแลกเปลี่ยนสารสนเทศที่มีรูปแบบบรรณานุกรมและข้อเท็จจริงที่เรียกว่า The Common Communication Format (CCF) ที่สร้างโดย UNESCO พบว่าฐานข้อมูลมีโครงสร้างเขตข้อมูลมีความยืดหยุ่น ง่ายต่อการรวบรวม

ทรัพยากรสารสนเทศหลายประเภทเข้าด้วยกัน สามารถจัดทำดรรชนีได้ดี รูปแบบแสดงผลลัพธ์สามารถปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นได้ อีกทั้งยังสามารถถ่ายโอนระเบียนที่มีรูปแบบแตกต่างกันได้ ผู้ใช้สามารถสืบค้นข้อมูล ที่เป็นบทความเต็มรูปแบบได้ และสืบค้นทางอินเตอร์เน็ตได้ โดยผ่านทาง WWW ของห้องสมุด

มัดดูแมล (Muddamalle, 1998) ศึกษาการค้นคืนสารนิเทศโดยการเปรียบเทียบระหว่างศัพท์อิสระและศัพท์ควบคุม โดยศัพท์อิสระจะมาจากชื่อเรื่อง ศัพท์ควบคุมได้มาจากธีซอรัส จากฐานข้อมูลชื่อ SOILSC โดยใช้โปรแกรม Miniscs ในการจัดการวารสารจำนวน 17,918 รายการที่ได้บอกรับในห้องสมุด The Certral Water and Power Research Station (CWPRS) ในเมืองพลู ประเทศอินเดีย พบว่า การสืบค้นสารสนเทศ โดยใช้ศัพท์ควบคุมจะได้ผลในขีดจำกัด แต่ถ้าใช้ 2 วิธี คือใช้ทั้งศัพท์อิสระและศัพท์ควบคุมจะทำให้การสืบค้นสารสนเทศมีประสิทธิภาพ และช่วยลดเวลาในการสืบค้น

จากงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดทำดรรชนีวารสารภาษาไทย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ดังนี้

1. โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการจัดการข้อมูลดรรชนีวารสาร

เฉลิมศรี กาหยี (2537) ชูศรี วังศานุวัตร และสมศักดิ์ คงแสง (2539) ศศิวิมล ถาวรกิจ (2541) และ สเมท และ นูเวนฮูเซน (Smet & Nieuwenhuysen,1997) ได้ทดลองสร้างฐานข้อมูลดรรชนีวารสารโดยใช้โปรแกรม CDS/ISIS และนวพร สุริยะ (2541) พบว่าห้องสมุดส่วนใหญ่ใช้โปรแกรม INNOPAC รองลงมาคือ CDS/ISIS ในขณะที่ มัดดูแมล (Muddamalle, 1998) ใช้โปรแกรม SOILSC พวงเพ็ญ พงศ์ธนสาร (2530) ใช้โปรแกรม Thai dBASE III ทินกร ภาชนะ (2541) ใช้โปรแกรม Clipper

2. โครงสร้างระเบียนข้อมูลดรรชนีวารสาร

จากผลการวิจัยของ ชูศรี วังศานุวัตร และสมศักดิ์ คงแสง (2539) ใช้ UNIVMARC ส่วน สเมท และ นูเวนฮูเซน (Smat & Niewenhuyen, 1997) ใช้ Common Communion format (CCF) เป็นมาตรฐานในการกำหนดเขตข้อมูล

3. การกำหนดศัพท์ดรรชนี

จากผลการวิจัยของ เฉลิมศรี กาหยี (2537) ได้กำหนดศัพท์ดรรชนีทั้งศัพท์ควบคุมและศัพท์อิสระ โดยศึกษาจากผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร พบว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการใช้ศัพท์อิสระมากกว่าศัพท์ควบคุม แตกต่างจากศศิวิมล ถาวรกิจ (2541) ซึ่งพบว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการใช้ศัพท์ควบคุมในการ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

สืบค้น และในขณะที่ผลการวิจัยของ มัดดูแมล (Muddamalle, 1998) และ ปีเตอร์ และมาร์ติน (Perter & Martin, 1991) พบว่าผู้ใช้มีความพอใจกับการใช้ทั้งศัพท์ควบคุมและศัพท์อิสระในการสืบค้นข้อมูล

4. การสืบค้นข้อมูลดรรชนีวารสาร

จากงานวิจัยของ ชูศรี วังศานุวัตร และสมศักดิ์ คงแสง (2539) พวงเพ็ญ พงศ์ธนสาร (2530) และปาริชาติ เสารยะวิเศษ (2541) พบสอดคล้องกันว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่สืบค้นโดยใช้หัวเรื่อง ในขณะที่ทินกร ภาชนะ (2541) พบว่าผู้ใช้สืบค้นจากชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง และคำสำคัญ มากกว่าหัวเรื่อง

5. ปัญหาการจัดการข้อมูลดรรชนีวารสาร

เฉลิมศรี กาหยี (2537) พบว่าคำศัพท์ที่ต้องการไม่มีในฐานข้อมูล คำศัพท์ซ้ำซ้อนกัน และคำศัพท์ในฐานข้อมูลมีให้เลือกน้อย ในขณะที่ศศิวิมล ถาวรกิจ (2541) พบว่าศัพท์ดรรชนีที่ปรากฏในคู่มือภาษาไทยไม่เพียงพอ บุคลากรมีจำนวนน้อย และอุปกรณ์คอมพิวเตอร์มีจำนวนไม่เพียงพอ

6. ปัญหาในการยืมวารสารระหว่างห้องสมุด

เอื้อมพร ศรีเดือนดาว (2543) พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ไม่ทราบหลักเกณฑ์การใช้บริการระหว่างห้องสมุด คุณภาพของการถ่ายเอกสารไม่ชัดเจน บุคลากรให้บริการไม่เพียงพอ และขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ขาดเครื่องมือช่วยค้นบทความ และขาดแหล่งที่ให้บริการวารสารที่ทันสมัย

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University